

TV 15

LETO XIV. — Št. 23 10. VI. 1976

Sredi prejšnjega stoletja sta Nemčija in Avstro-Ogrska vstopili v igro svetovnih imperi-
alističnih sil za vire surovin, tržišča in ključne
prometne zveze. Tako je zanj naenkrat Slove-
nija postala zelo važna kot vrata v Sredozem-
lje. Avstro-Ogrska je zaradi tega zgradila želez-
nico Dunaj—Trst, eno izmed prvih na svetu. V
političnih načrtih nemštva se je pojavilo znano
geslo »most na vzhod« (Drang nach Osten).

Železnica je spremenila naselje ob njej v
otoke nemštva. Nemški kapital je začel naglo
prodirati v Slovenijo. Kdor je hotel dobro pla-
čano državno službo, je moral znati nemško
in se odreči slovenstvu. Država in razna nacio-
nalistična društva kot znani »Schulvereine« so
izvajali načrtno germanizacijo slovenskih otrok.

Po prvi svetovni vojni je Avstro-Ogrska, ime-
novana tudi »veča narodov«, razpadla na več
nacionalnih držav. Avstrija je postala majhna
in neznatna država. Ko se je v Nemčiji poja-
vil nacionalsocializem, so vsi, ki so hrepeli po
nekdanji moči in oblasti, po nekdanji veličini
Avstro-Ogrske, postali njegovi navdušeni prista-
ši. Zato je bilo v Avstriji sorazmerno več naci-
stov kot v sami Nemčiji in prav avstrijski naci-
sti so po okupaciji Slovenije postali glavni iz-
vajalci Hitlerjevih načrtov.

Nacisti so v letih pred zadnjo vojno
skrbno zbirali podatke prek svojih vohunov,
predvsem o ljudeh. Napoti so jim bili vsi tisti
Slovenci, ki so zaradi izobrazbe, premoženja,
vpliva ali česa drugega nekaj pomenili. Imena

SLOVENSKI IZGNANCI

in naslovi vseh takšnih so se znašla v posebni
kartoteki.

Kmalu po okupaciji je obiskal Maribor sam
Hitler in ob tej priložnosti dal znano izjavo:
»Naredite mi to deželo spet nemško...«

To je pomenilo, da nacisti niso priznavali
slovanskega porekla Slovencev, ampak so trdili,
da smo Slovenci nemškega rodu, toda, da so
nas v preteklosti učitelji in duhovniki poslo-
venili.

Zato so nacisti najprej pozaprlji učitelje in
duhovnike ter tiste, ki so se priselili na Šta-
jersko in Gorenjsko po letu 1914. To je veljalo
predvsem za Primorje, ki so jih nacisti zaničli-
vo imenovali »Čički«. Mnogi, ki bi jih drugače
pregnali z doma, so si poiskali zatočišče na ita-
lijanskem zasedbenem območju. Italija je to
dovoljevala, seveda predvsem iz spekulativnih
razlogov, da bi pridobila naklonjenost Sloven-
cev na svojem območju.

S Štajerske so pregnali v Srbijo, v Bosno in
na Hrvaško okoli 15.000 ljudi, z Gorenjske pa
okoli 2.500. Ko so konec junija vozili vlaki s
pregnanci skozi Ljubljano, so tam izbruhnile
velike demonstracije. Konec leta pa so pregnali
okoli 34.000 ljudi iz Posavja in z levega brega
Sotle v Slezijo, v glavnem samo kmete. Njihova
posestva so zaplenili. Železničarje in skoraj
vso razpoložljivo delovno silo so poslali delat
v Nemčijo.

Nacisti so seveda imeli v načrtih, da bi pre-
gnali že leta 1941 okoli 180.000 Slovencev. Za-
radi vstaje tega niso mogli izpeljati. V kasnej-
šem razdobju so pregnali v Nemčijo le družine
partizanov in postreljenih pripadnikov osvobo-
ditnega gibanja.

Mali slovenski narod bi skorajda postal
žrtev genocida, ker je živel na tleh, ki jih je
hotela zase nacistična Nemčija. Da se ni zgo-
dilo z nami kot se je s Poljaki in Zidi, smo
dosegli samo z naglim razmahom partizanskih
akcij in z množičnostjo osvobodilnega gibanja,
kakršnega niso poznali v nobeni drugi zasedeni
deželi razen v Jugoslaviji.

Zato lahko trdimo, da je partizansko orožje
preprečilo nacistične načrte o preselitvi Sloven-
cev.

MILE PAVLIN

VLAK BRATSTVA IN ENOTNOSTI

Imenujemo ga vlak bratstva in enotnosti.

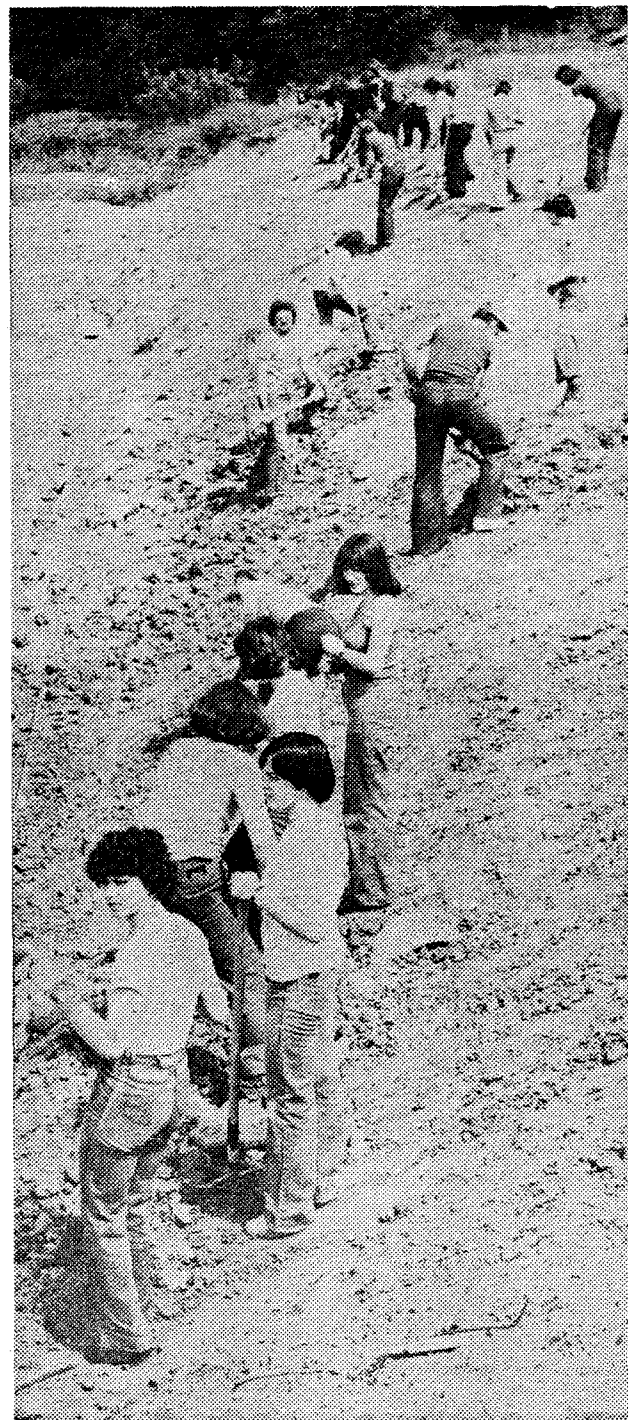
Le tri besede, pa vendar je v njih vtkana ena izmed najlepših in najbolj
zgovornih potrditev bratstva in enotnosti, te največje pridobitve našega
narodnoosvobodilnega boja.

V nesreči spoznaš prijatelja, pravijo... In tisti dne-
vi, ko so slovenske pregnance pod svoj krov kot
svoje sprejemale bratske družine, so bili najhujši
trenutki zgodovine našega naroda.

Da bi še dolgo vozil, vlak brat-
stva in enotnosti, za našo srečo
in mirno prihodnost!

Na fotografiji: s sprejema vlaka bratstva in enotnosti v Krškem.

Foto: Silvo Teršek

Prispevek zobozdravstvenih delavcev

● V BOJU ZA SVOBODO

str. 4

Fotoreportaža za »TV 15«

● VLAK BRATSTVA IN ENOTNOSTI

str. 5

● KOSOVELOVA UGANKA

str. 7

V nedeljo, 6. junija, so se začele vse štiri letoš-
nje republiške mladinske delovne akcije: »Brkini«
v sežanski občini, »Suha Krajina« na Dolenjskem,
»Slovenske Gorice« v okolici Ptuja in »Kožbana« na
območju Nove Gorice. Vse te mladinske akcije so
praktično že tradicionalne, razen kočbanske, ki je
letos prvič. Približno 2000 brigadirjev bo letošnje
poletje vihtelo lopate in krampe v Tatri, Dornavi,
Kožbani, Suhi Krajini, Skorbi, Gorenji Trebuši in
še kje. V glavnem bodo pomagali graditi komunale
naprave, ceste, vodovode in postavljati drogove
za visoko in nizko napetostno omrežje. Se pred
uradnim začetkom letošnjih akcij je končala z de-
lom brigada 56 ajdovskih srednješolcev in mladih
delavcev, ki je elektrificirala partizansko vasico
Gorenjo Trebušo, sedaj pa so jih zamenjali tol-
minski mladinci. Prav tako so že na delu brigade

HORUK! VSE POLETJE

na kozjanskem področju, kjer vsako leto potekajo
tradicionalne mladinske delovne akcije »Kozjansko«.
Sredi meseca se bo začela v Sloveniji še ena zvez-
na mladinska delovna akcija, »Posočje 76«, v kateri
bo jugoslovanska mladina pomagala pri obnovi po
potresu porušeni krajev v Posočju. Vse te akcije
naj bi v naslednjih mesecih, ko se bodo zvrstile
najmanj štiri izmene, pripomogle, da bodo vsi ome-
njeni kraji prišli korak dalje v napredku, ki naj bi
pomagal tamkajšnjim ljudem ostati na domači zem-
lji, hkrati pa bi postopna modernizacija teh krajev
privabila nazaj tudi mlade. Poleg konkretne korist-
nosti teh akcij pa nosijo mladinske delovne briga-
de s seboj še tisto pomembno komponento, ki jo
je že tolikokrat omenil tovariš Tito, namreč, da se
prav na takih akcijah mladina vzgaja in pristno
doživlja pomen takih temeljnih besed za našo druž-
bo kot sta bratstvo in enotnost.

UTRINKI IN ODMEVI

Milan Kobal

Tovarišu v spomin

Odmev na sestavek Aleša Trošta »Kobalova družina«

V 20. številki »TV 15 za mladino« je bil objavljen sestavek Aleša Trošta »Kobalova družina«.

Ob branju teh vrstic sem se spomnil Milana Kobala, s katerim sem bil skupaj v »Invalidskem domu IV. armade« v Ljubljani vse do njegove tragične smrti. Čeprav slep, je bil vedno dobre volje in dober tovariš, rad je prepeval, prijeten je bil za pogovor in njegovim šaljivim dovtipom smo se vedno nasmejali od srca.

Ponovno je pred menoj vstalo tisto vroče julijsko popoldne 1947. leta, ko se je dan že nagibal k večeru. »Rad bi malo zaplaval, da se malo osvežim,« mi je rekel Milan in odločitev je bila tu. Kdo bi si takrat mislil, da se bom na invalidski dom vračal sam! Sta sva na »špico« k Ljubljani. Sam sem težak invalid z amputacijo obeh nog pod kolenom in Milan mi je najprej pomagal v vodo. Potem je še sam zlezal po bregu, zaplaval in ni se več vrnil... Izginil je pod vodo, tam nekje pod vrbovi. Ostal sem sam. »Milan!« sem klical. Nihče mi ni odgovoril. Prišli so reševalci, potegnili so me iz vode, drugo jutro pa še truplo dragega tovariša Milana.

Zalostno je bilo tiste dni med invalidi v invalidskem domu v Trnovem. Izgubili smo Milana Kobala, prijatelja in tovariša, hrabrega borca narodnoosvobodilne vojske, ki je izgubil vid pri izvrševanju partizanske naloge.

Nekaj dni sem kot zbežan taval okrog. Kobalova mama se me verjetno ne spominja več. Bil sem na pogrebu in v roko sem ji segel, ko sem izrazil sožalje. Oba sva imela bolečino v srcu. Samo, materina bolečina je morala biti, kljub tolikem pretrpetju in čeprav navajena gorja, mnogo večja. Potem smo ga zadnjič pospremili do Logatca, ki je njegov rojstni kraj, in člani invalidskega pevskega zbora so mu v slovo zapeli žalostinko. Le jaz sem nemo stal v zboru... in solze so mu silile v oči.

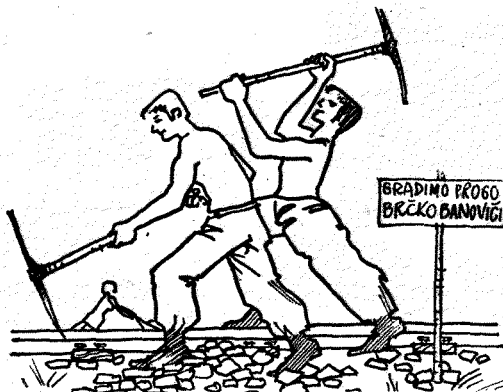
Kobalovi mami je v uteho ostala le visoka starost, pa ji želim še trdnega zdravja.

JOŽE BLATNIK
NEUBERGERJEVA 10
P. LJUBLJANA

O proslavi v Brčkem

Želja, da bi se kot brigadir-veteran udeležil proslave tridesete obletnice mladinskih delovnih brigad, je ostala le želja

Marca letos so se začeli v dnevnem časopisu pojavljati pozivi, da se organizira proslave tridesete obletnice mladinskih delovnih brigad. Objavljeno je bilo, naj se brigadirji — veterani javimo na občinskih konferencah ZSMS. Med drugimi sem se javil tudi jaz, ker sem sodeloval v izgradnji domovine že od 1945. leta dalje. Udeležil sem se zveznih mladinskih delovnih akcij 1946., 1947. in 1948. leta. Obvestil sem še nekaj brigadirjev — veteranov in tako se nas je na ZSMS Ljubljana-Bežigrad prijavilo približno petindvajset, večina članov Ljubljanske mladinske delovne brigade Toneta Tomšiča. Bili smo prepričani, da nas bodo povabili na praznovanje tridesete obletnice mladinskih delovnih akcij, ki je bilo v Brčkem. Od tega

ni bilo nič, le pojasnili so nam, da lahko na to proslavo odidemo na svoje stroške.

Ali res ni bilo moč dobiti denarja za nas, ki smo na progi nesebično delali dva, pa tudi tri mesece, saj smo imeli vedno pred očmi besede tovariša Tita »dok traja obnova, nema odmor«?

Ob tem bi posebno pohvalil zasavske občine, ki

so organizirale srečanje brigadirjev — veteranov in brigadirjev današnjih mladinskih delovnih brigad.

DUSAN ZILIC
TOPNISKA 6
P. LJUBLJANA

POJASNILO UREDNISTVA: Kot nam je znano, je bila proslava v Brčkem samo vrh praznovanja tridesete obletnice mladinskih delovnih brigad. Delegacija Zveze socialistične mladine Slovenije je sestavljala dvajset mladincev — brigadirjev in deset brigadirjev — veteranov, proslave pa se je udeležilo tudi več kot 350 drugih brigadirjev — veteranov iz vse Slovenije. Zakaj med slednjimi ni bilo vas in vaših tovarišev, in, ali so tudi oni odpotovali na svoje stroške, bi vam žal ne vedeli povedati. Vemo le, da praznovanje tridesete obletnice mladinskih delovnih brigad še traja, da se še vrste srečanja brigadirjev — veteranov in brigadirjev — mladincev in da pri republiški konferenci Zveze socialistične mladine Slovenije pripravljajo posebne izdaje, posvečene tej obletnici, v katerih bodo objavljeni številni spomini brigadirjev — veteranov. In pri zbiranju slednjih bo, prepričani smo, tudi vaš prispevek še kako dragocen in dobrodošel! Da pa zasluži priznanje vsakdo, ki mu je uspelo organizirati posebno srečanje, kot na primer zasavske občine, pa se z vami popolnoma strinjamo.

Toliko za pojasnilo z naše strani.

Tudi mi smo se borili

Zakaj vse do danes nismo uspeli rešiti vprašanja mladoletnih borcev NOV?

Prosim, če med »utrinki in odmevi« objavite moje pismo in hkrati odgovorite na naslednji vprašanje:

Zakaj vse do danes nismo uspeli rešiti vprašanja mladoletnih borcev NOV? Se vam zdi prav, da se moramo še vedno boriti za svoje pravice? Več kot trideset let je minilo in, verjemite nam, siti smo čakanja.

Za danes dovolj, če pa potrebujete kakšno pojasnilo, me lahko poiščete.

JOŽA SARIČ
SLOMSKOVA 15
LJUBLJANA

ODGOVOR UREDNISTVA: Problem mladoletnih udeležencev narodnoosvobodilnega boja je že dalj časa prisoten v vseh razpravah okoli urejanja materialnih vprašanj za udeležence narodnoosvobodilnega boja. Priznanje posebne dobe le-tim zaenkrat ni možno, ker zakon, ki ureja to problematiko, ne dovoljuje takšnega priznanja, pa tudi VII. kongres ZZZ NOV Jugoslavije je v tej zvezi sprejel stališče, da se osebam, ki so pomagale narodnoosvobodilnemu boju, a so imele tedaj manj kot 15 let, ne more priznati posebna doba! V razpravah o tej problematiki pa so bila sprejeta nekatera mnenja, ki doslej res niso bila uresničena. Govora je bilo o tem, da bi se le-tim uredila možnost zdravljenja v dispanzerjih za borce NOV ter možnost, da bi se jim dodelila družbena pomoč, če so se znašli v denarnih težavah — oboje pod pogojem, da je to posledica vojne.

Nasilje kot orožje politike

Nasilje je postalo politični sistem v nekaterih južnoameriških državah. Posebno velja ta ugotovitev za visoko civilizirane dežele, kot so Argentina, Čile in Urugvaj. Zadnjih deset let so razmere tamkaj postale neznozne. Žrtve so vselej napredni ljudje.

Dokaj skope vesti, ki prihajajo iz Buenos Airesa, Montevidea in Santiaga, kažejo, da je sistematično izvajanje nasilja postalo silno izpopolnjena politična večšina. Na tak način sta junija 1973 izgubila življenje tudi Zelmari Michelini in Hector Gutierrez Ruiz, znana urugvajska politika in člana parlamenta, ki sta se zatekla v Argentino po državnem udaru diktatorja Bordaberryja. Nobeden od njiju ni bil pripadnik skrajne leve. Njuna smrt je potrdila domnevo, da je nekim krogom na poti vsakdo, ki je iskren demokrat, četudi ni marksist. Kako je prišlo do tega pojava?

Tisti politični tokovi v Latinski Ameriki, ki so bili prepričani, da vojaški režimi s postopnim in mirnim razvojem postanejo demokratični, so zdaj v slepi ulici. Še pred tremi leti so bili prepričani, da na primer Čile in Urugvaj lahko postaneta južnoameriška Švica ali Anglija. Takrat je še obstajalo mednarodno ravnotežje v obeh državah, in sicer po zaslugi posebnega ekonomskega položaja in političnega vzdušja, v katerem so slepo posnemali zahodnoevropski parlamentarni sistem, toda pri

tem so pozabljali, da je Zahodna Evropa gospodarsko razvita, sami pa so sužnji ne razvitosti. Celo levičarji so menili, da bodo uresničili družbeno reformo s pomočjo parlamentarnega režima. Prepričani so bili, da bodo vojaški krogi spoštovali ustavne svoboščine, kot so jih že večkrat v preteklosti. To pa je bila njihova usodna napaka. Pozabili so, da ne živijo v Zahodni Evropi. Anglosaški način življenja ne spada v deželo, kjer se lahko gre parlamentarne demokrate samo 30 odstotkov prebivalstva s človeka dostojnim življenjem, medtem ko preostalih 70 odstotkov pada v vse večje siromaštvo.

Zanimivo je, kako je v Urugvaju prišlo do izredno močne vojaške diktature, čeprav vojska ni številčno močna in je bila celih sedemdeset let v vojašnicah. Državna udara v letih 1933 in 1942 so izvedli gasilci in ne vojaki. Kljub temu pa je treba vedeti, da je ravno britanski politični vzor, ki je omogočil ustvaritev takšne vojske, povzročil krizo in agonijo demokracije po letu 1955. Urugvaj je počasi postajal spet tipično južnoameriška država, ki se bori z gospodarsko nerazvitostjo. Gverilski tupamarosi so namreč sprožili potrebo po profesionalni vojski. Strah pred uresničitvijo socialnih reform in s tem pred premikom na levo, pa je povzročil intervencijo Združenih držav, ki se bojuje socializma kot hudič zganane vode. Tako je bilo ne samo v Urugvaju, marveč tudi v Čilu, Braziliji, Argentini pa še marsikje.

Levičarske sile niso pravočasno doumele, da se je prizorišče družbenega spopada

razširilo na silno veliko območje. Latinska Amerika pomeni nahajališče strateških surovin, kateremu na svetu ni para. Svetovni žandar, Združene države Amerike, tega ne bo zlepa izpustil iz rok. Zato so se v Washingtonu potrudili, da je Brazilija kot meja mnogih južnoameriških držav pometla z zastarelim družbenim ravnotežjem in vojsko v nekdanji obliki ter postala moderna in trdno organizirana država, katere militaristični in industrijski krogi so se najtesneje povezali z večinacionalnimi družbami.

To pa pomeni fašizem, ki je zajel dobršen del njenih sosedov.

Urugvaj ima komaj dva in pol milijona prebivalcev, toda samo v zadnjih letih jih je šlo skozi zapore ali vojašnice več kot 40.000 in 5000 jih je prestalo najhujše mučenje. Tako je tudi v Čilu in Argentini. V Buenos Airesu in Cordobi vsak dan odkrivajo trupla sindikalnih funkcionarjev, demokratičnih izobražencev in naprednih tujih politikov. Kako naj bi se pri vsem tem čudili, da so gverilske akcije postale vsakdanja stvar?

P. V.

Montevideo. Političnega jetnika so policaji mučili tako, da so ga prisilili zajahati tenak železen drog in ga z rokami privezali nanj. Sovražniki naprednih idej si tako kot nekdanji pri nas fašisti domišljajo, da bodo z mučenjem zatrli zahteve delovnega ljudstva po boljšem življenju.

ZUNAJ NASIH MEJA

„Apel“

Malce neobičajna bo današnja vsebina te rubrike. Predvsem gre za to, da opozorimo na tiste občinske organizacije ZZB NOV, ki s premalo odgovornim odnosom do našega oziroma njihovega časopisa otežkočajo bralcem nadaljnje seznanjanje z delegatskim sistemom.

Večkrat se sprašujemo, kaj je temu vzrok. Čemu pravzaprav opozarjamo na tak način občinske organizacije ZZB NOV. Preprosto zato, ker kljub dogovoru in obljubam ne dobivamo v uredništvo odgovorov na vprašanja o delovanju delegatskega sistema. Nekateri bi se vendarle morali zavedati pomembnosti takšne rubrike, temu pa žal ni tako. Uresničevanje ustave in s tem delegatskega sistema je osnovna dolžnost vseh družbenih dejavnikov in seveda tudi borčevskih organizacij.

Obveščanje javnosti o teh aktualnih vprašanjih pa je naloga tiska, ki brez potrebnih informacij in sodelovanja ne more opravljati svojega poslanstva.

Andrej Skalerič

IZ SKUPŠČINE SFRJ

Kdo lahko uvede postopek

Dne 29. aprila je bil v zvezni skupščini sprejet Zakon o spremembi Zakona o osnovnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Omenjeni zakon omogoča borcev narodnoosvobodilnega boja, ki do 31. decembra leta 1966 niso vložili zahteve za uveljavljanje dobe, ki so jo preživeli v NOB, da to storijo sedaj. Gre namreč za posebno dobo v dvojnem trajanju, ki jo je mogoče uveljavljati s pomočjo prič. Tako se odpira nova možnost za uveljavitev pravic, ki izvirajo iz naslova posebne dobe in sicer za vse tiste, ki do omenjenega roka iz različnih opravičenih razlogov niso vložili zahteve prej.

V eni prejšnjih številki smo pisali o pravih zakona o spremembi zakona o osnovnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Ker smo bistveno novost, ki jo zakon uvaja, že opisali, se bomo danes omejili samo na ponovitev glavnih dejstev.

Kdo lahko uvede postopek?

Postopek za uveljavljanje pravic iz naslova »Rok sproščena«, kot smo zapisali v uvodniku našega časopisa pred časom, lahko uvedejo samo tisti borci, ki se jim udeležba v NOV šteje v dvojnem trajanju. S tem pa se nismo povedali vsega. Krog upravičencev je na prvi pogled širok, pa vendar temu ni tako. Skupnosti socialnega zavarovanja bodo upoštevale samo tiste vloge proslincev, ki bodo imeli potrjeno občinjskega odbora ZZB NOV. Le to bo moralo vsebovati pozitivno mnenje omenjene organizacije. Omeniti moramo, da je pogoj za uvedbo postopka tudi ta, da se

odpira omenjena možnost samo proslincem, ki so zahtevek za uveljavljanje omenjenih pravic vložili že pred časom, pa so jim bile odbite zaradi zakasnitve zakonskega roka, in pa tistim borcev, ki zahtevek vlagajo prvič. Pod navedenimi pogoji pa to lahko uveljavljajo še družinski člani umrlega borca.

Vseh ostalih možnih kategorij borcev zakon ne upošteva in ker smo o tem, kot rečeno, že pisali, jih danes posebej ne navajamo.

Na podlagi zakona bodo izdelani predpisi, ki bodo podrobneje urejali to vprašanje.

Le-ti bodo dani v uporabo verjetno koncem junija, za njihovo izdelavo pa v zveznem merilu že potekajo priprave.

Naj na kraju opozorimo še na določilo v zakonu, ki pravi, da je pravice pridobljene po končanem postopku mogoče izkoristiti od 1. januarja leta 1977 dalje.

Slovenska zastava v zamejskem Tržiču

V Tržiču (Monfalcone) so priredili športno srečanje, ki je bilo namenjeno predvsem zblizevanju mladine dveh narodnosti in prenašanju tradicij NOB na mlajše rodove. Protifašistični odbor in ANPI sta uvedla pokal »Padlim za svobodo«.

Ob 31. obletnici osvoboditve izpod fašizma so pripravili športno manifestacijo v hitrostnem kotalkanju. Nastopili so tudi kotalkarski klubi iz Trbovelj, Šmarja pri Grosupljem in Nove Gorice. Preko 300 udeležencev se je zbralo na trgu Cavour in pod zastavami držav in klubov prikotalkalo na Trg republike. Tako je po 30 letih na Trgu republike v Tržiču plapolala tudi slovenska zastava. Pokrovitelj in organizator tekmovanja sta bila Združenje italijanskih partizanov ANPI in tržičski protifašistični odbor.

Na kotalkah so se poganjali cicibani, pionirji in mladinci. Ko so nastopali na 203 m dolgi asfaltni cesti, so delegacije ZB Nova Gorica, Šmarje pri Grosupljem, Trbovelj in italijanskih mest odšle na staro pokopališče ter se poklonile padlim borcev NOV. Na starem pokopališču v Tržiču počivajo trije narodni heroji in 16 borcev. Grobovi so

lepo vzdrževani. Tam počiva tudi 11 borcev ter narodna heroja Jože Miklavčič in Ljubo Šercer, ki so bili ustreljeni v Ljubljani leta 1941 in tajno prepeljani v Tržič. Oblasti tega ne priznavajo, pač pa je na pokopališču prostor, ki je povsem zaraščen in ga ne prekopavajo. Člani ANPI zatrjujejo, da so slovenski partizani pokopani prav na tem mestu. Po polaganju šopkov na grobove znanih borcev, je Franc Pajntar, predstavnik ZZB NOV Nova Gorica imel krajši govor, nato pa so se delegacije z nekaterimi tekmovalci odpeljale na novo pokopališče, kjer je bila velika svečanost v spomin padlim v NOV. Tržaška občina je dala kar 256 borcev za svobodo, ki so jim postavili veličasten spomenik. Kot govorniki so nastopili župan Tržiča Miani, komandant italijanske divizije »Sasso« in zastopnik borcev iz Nove Gorice Bašin.

L. KOTAR

ČLANI ZZB NOV SLOVENIJE PRI SVOJEM DELU

Vse uspešnejši

V prejšnji številki smo poročali o 12. seji predsedstva RO ZZB NOV Slovenije in se omejili na prvo točko dnevnega reda, ko smo pisali o analizi in programski usmeritvi našega časopisa. Danes bi vam radi vsaj v grobih obrisih prikazali preostali del problematike, ki so jo udeleženci obravnavali v nadaljevanju seje. Gre za vlogo in mesto borčevske organizacije v SLO in družbeni samozaščiti, za nekatera politična stališča k spremembi statuta ZZB NOV Jugoslavije, za poslovanje Doma VVI v Strunjanu in za vprašanja delovne dobe tistih udeležencev NOB, ki so bili pred tem mobilizirani v nemško vojsko.

SLO IN DRUŽBENA SAMOZAŠČITA

Na tem tako pomembnem področju družbenega delovanja se na nek način odraža vrsta problemov naše stvarnosti, zato bomo tudi tokrat pustili ob robu ostale točke dnevnega reda, z namenom popolnejše osvetlitve aktivnosti članstva in organizacij ZZB NOV Slovenije na področju obrambnih priprav in družbene samozaščite. To področje je namreč tudi najpomembnejši del aktivnosti članov ZB, kjer se lahko kaže njihova miselnost, politična osveščenost, prizadevnost in celotna osebnost.

Na tem področju so borcev dane najugodnejše možnosti za uresničevanje idejnih in političnih stališč, za preseganje forumske zaprtosti pa tudi za analiziranje

tistih vprašanj, ki vplivajo na obrambno sposobnost, na ugodno politično situacijo in podobno.

Na osnovi povedanega lahko trdimo, da se z večanjem aktivnosti članstva ZZB NOV veča tudi aktivnost same borčevske organizacije.

Lahko se vprašamo torej, kaj daje omejenemu problemu tolikšno težo in pomembnost v tem trenutku? Pridobitve narodnoosvobodilnega boja, ki jih opredeljuje nova ustava in s tem naš samoupravni sistem kot osnovni temelj naše družbe, so večkrat trn v peti in cilj napadov sovražnih elementov zunaj in včasih celo znotraj meja. Zato je v zavesti članov vedno bolj prisotno prepričanje, da morajo biti obrambne priprave in družbena samozaščita obravnavane v vsej razsežnosti, kar seveda tudi omogoča uspešnost dela na tem področju.

KAJ VSE SMO DANES STORILI

Sistem splošne obrambe, ki temelji na osnovi izkušenj naše narodnoosvobodilne borbe se je uporabljal vsa povojna leta, pravi pomen pa je dobil na brionskem plebnumu leta 1968. Sprejeta je bila idejnopolična vsebina v smislu podružbljanja obrambnih priprav dežele. Od takrat dalje smo začeli krepiti in razširjati samoupravne pravice delovnih ljudi tudi na področju splošnega ljudskega odpora in kot je dejal tovariš Tito: »V središču pozornosti družbe mora biti delovni človek, njegova samoupravna pravica, zavedati pa se mora tudi dolžnosti aktivnega sodelovanja in organiziranja v obrambnih pripravah.«

Prizadevnosti in aktivnosti članov ZZB NOV Slovenije ni mogoče v celoti ilustrirati s številkami. Po nepopolnih podatkih 35. občinskih odborov ZZB NOV iz leta 1973 je bilo na območju le-teh vključenih v organizacije družbene samozaščite 12.620 njenih članov. Poročila občinskih odborov ZZB NOV o prvih mesecih v letu 1976 kažejo na to, da je od 30 do 60 odstotkov članov angažiranih in aktivnih na področju obrambnih priprav in družbene samozaščite. Na podeželju pa je marsikje v obrambnih pripravah organiziranih celo do 80 odstotkov članov ZZB NOV Slovenije. Pri vsem tem pa je potrebno poudariti, da so bili člani ZZB NOV eni izmed pobudnikov izvajanja družbene samozaščite, in sicer v smislu priporočila skupščine SRS, ker so sprejeli kot svojo obveznost potrebno, da na tem področju stalno, aktivno in idejnopolično delujejo.

Vloga članstva in organizacij ZZB NOV na področju SLO in družbene samozaščite je izredno velika in v tem sestavku je nemogoče dati popolno sliko stanja in delovanja članov v celoti.

Pri obravnavanju SLO in družbene samozaščite se moramo vsi zavedati, da so

tradicije in izkušnje NOB sestavni del naše družbe, neizbrisni del zgodovine naroda, prenašanje tradicij pa dolžnost in naloga vseh socialističnih sil zlasti pa SZDL.

Prepričani moramo biti, da v kolikor bi zanemarjali vlogo mladih na tem področju, ne bi storili tega kar je naša dolžnost. Uspehi mladih pri tem, so predvsem vzpodbuden rezultat prizadevanj članov ZZB NOV.

V nadaljevanju seje so udeleženci obravnavali predlog za spremembo statuta ZZB NOV Jugoslavije. Gre namreč za potrebno usklajevanje omenjenega akta z ustavo. Če podrobneje pogledamo vzroke, ki narekujejo omenjeno spremembo, moramo naštetih predvsem naslednja dejstva: Z ustavnim konstituiranjem TOZD, krajevnih skupnosti in interesnih skupnosti kot tudi z uvajanjem delegatskega sistema v družbenopolitično življenje države, so zagotovljeni realni pogoji za izvajanje določil ustave in sklepov 10. kongresa ZK Jugoslavije. Zaveznostna idejnopolična opredelitev, da se z delegatskim sistemom v vseh oblikah politične oblasti nudi delovnim ljudem možnost, da neposredno odločajo in so nosilci razvoja socialističnih družbenih odnosov, pomeni nadaljnji korak v poglobljanju neposredne demokracije.

Tako lahko predlog za spremembo statuta obravnavamo kot pomemben poizkus, da organizacijo ZZB NOV prilagodimo razvoju naše družbe.

V nadaljevanju seje so spregovorili o poslovanju Doma VVI ZZB NOV v Strunjanu, in sicer na osnovi izčrpnega poročila, ki ga je izdelal svet doma.

Med ostalimi točkami dnevnega reda velja tokrat le omeniti informacijo, ki jo je pripravil član republiškega odbora tovariš Slavko Kovačič, in sicer o proučitvi problema nekdanjih udeležencev NOV, ki so bili v času vojne prisilno mobilizirani v nemško vojsko in se jim čas zaposlitve od 6. aprila leta 1941 do dneva mobilizacije v nemško vojsko ne šteje v pokojninsko dobo ne glede na to, da so ob prvi priliki prebegnili med partizane in se v sestavi enot NOV Jugoslavije bojevali do konca vojne.

Ob koncu seje so prisotni razpravljali še o pogojih za kolektivno zavarovanje članov ZZB NOV Slovenije v primeru smrti.

Vsa ta dejstva, o katerih smo pisali danes in že v nekaterih prejšnjih številkah, in sicer v zvezi z organizacijami in članstvom ZZB NOV Slovenije, zgovorno govorijo o predanosti udeležencev NOV v boju brez orožja, ki pa vseeno zahteva mnogo naporov in požrtvovalnosti.

Pripravil: ANDREJ SKALERIČ

VOJAKI TEKMUJEJO

Ljubljansko armadno območje prireja 31. športno prvenstvo, ki bo v Kranju od 9. do 13. junija. Nastopile bodo ekipe garnizij iz Postojne, Kranja, Maribora, Ljubljane I in II, Novega mesta, Vrhnike, Ribnice in Celja. Prvenstvo ni samo športna prireditev, marveč pomeni tudi veliko družbenopolitično in kulturno manifestacijo.

TEKMOVALNI ODBOR

Stane Dolanc v Brestanici

V soboto je bila v Brestanici izročena namenu prva kombinirana plinsko-parna elektrarna pri nas. Ob tej priložnosti je slavnostno dolžnost opravil sekretar izvršnega komiteja predsedstva CK ZKJ Stane Dolanc. Skupna moč elektrarne bo 100 megavatov, kar pomeni, da bo vsak dan dala 2,3 milijona kilovatnih ur električne energije.

Tovariš Dolanc si je istega dne ogledal še gradbišče jedrske elektrarne v Krškem in tovarno Djuro Salaj.

Na sliki: Stane Dolanc polaga temeljni kamen za delavski dom v Krškem.

Foto: S. Teršek

V boju za svobodo

V dneh med 2. in 5. junijem je bil v Festivalni dvorani v Ljubljani 4. kongres slovenskih zdravnikov in 113. občni zbor slovenskega zdravniškega društva. Med izredno zanimivimi temami, ki so bile obravnavane na kongresu je bilo tudi ilegalno zdravstvo med NOB v Ljubljani — mestu heroja. Organizatorica teme je bila dr. Jerina-Lah s sodelavci. Prispevki organizatorjev omenjene teme so vsebovali analizo stanja v bolnišnicah in sanatorijih med NOB, ambulantah in ordinacijah, zavodu za socialno zavarovanje, lekarnah, mestnem fizikatu in reševalni postaji in na kraju še izredno pomembno vlogo študentov medicinske fakultete v času vojne.

Prav gotovo velja kot uvodne besede ponoviti misel ali bolje zagotovilo dr. Jerine-Lah, da delo skupine zdravnikov pri odkrivanju dejanskega stanja na področju zdravstva v NOB ni končano. Gre namreč za področje, kjer je pisana dokumentacija zelo pomankljiva, kar seveda otežkoča delo. Vsa dosedanja prizadevanja pa so vendarle obrodila vidne sadove.

Med v uvodu navedenimi področji zdravstvenega delovanja v času NOB v Ljubljani je težko dati večji poudarek eni ali drugi temi, ker vsaka po svoje osvetljuje vlogo zdravnika in zdravstva v težkih časih okupacije.

V današnjem sestavku se bomo omejili na vlogo zobozdravstvenih delavcev v okupirani Ljubljani, s tem pa seveda ne puščamo ob strani ostalih tem. Njim bomo namenili pozornost v eni prihodnjih števil.

STANJE V PREDVOJNI JUGOSLAVIJI

Zobozdravstveno oskrbo 1.150.000 prebivalcem Slovenije v stari Jugoslaviji je nudilo približno 150 zobnih terapevtov, med katerimi je bilo 100 zobozdravnikov in zdravnikov, 50 pa je bilo dentistov in samostojnih zobotehnikov. Tako je za 8000 prebivalcev opravljal zobozdravstvene storitve en sam zobni terapevt. Omeniti velja tudi to, da je bilo stanje drugod v Jugoslaviji mnogo slabše. Z izjemo mesta Beograda so obstajali takrat predeli, kjer je en zobni te-

rapevt skrbel za 50.000 prebivalcev. Lahko si predstavljamo, kolikšna je bila dejanska skrb za pacienta v takih razmerah.

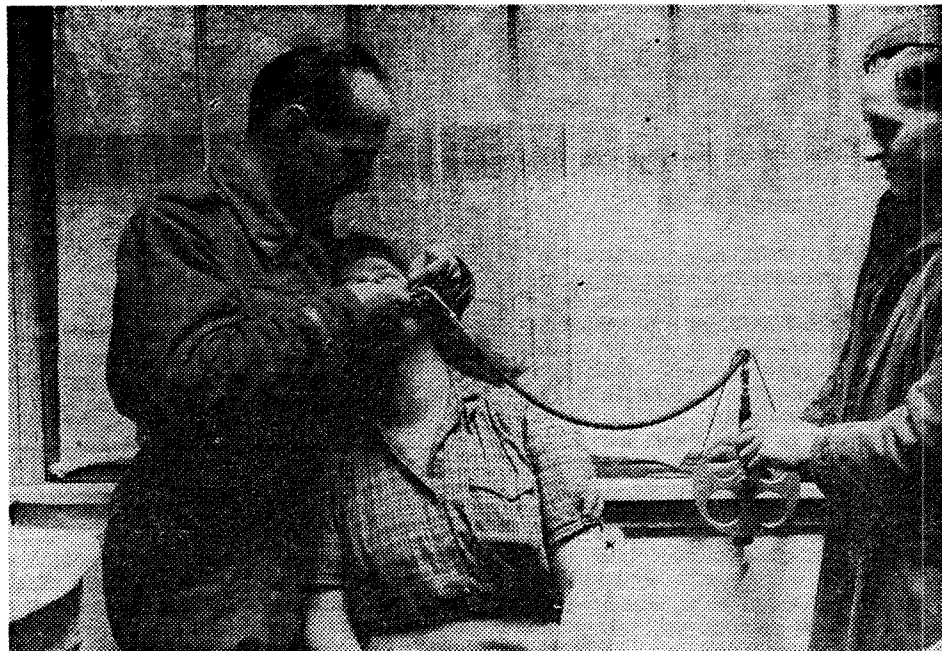
Glede enotnosti zobozdravstva v tistem času moramo reči, da stanje ni bilo ugodno, saj je zobozdravniški stan za vsako ceno skušal obdržati monopol v svojih rokah.

ZAMETKI UPORA

Po večletnih prizadevanjih je leta 1940 uspelo zobozdravstvenim delavcem organizirati dentistično šolo v Ljubljani. Šola je bila prva te vrste v Jugoslaviji in za svoje delovanje ni prejela nobenih finančnih sredstev. Uradni pokrovitelj šole je bil italijanski okupator; zato je prenehala z delovanjem takoj po kapitulaciji Italije. Prvi zametki odpora proti okupatorju so bili vidni v šoli že takoj na začetku vojne, v ilegalno delo in celotno narodnoosvobodilno gibanje pa se je vključila večina zobozdravstvenih delavcev takratne Ljubljane.

VRSTE SE SIRIJO

Teror okupatorja, blokada mesta, nacionalna zavest, boj proti zasužnjenju in uničenju naroda in seveda tudi borba za golo življenje in vsakdanji kruh, vse to je združevalo večino zobozdravstvenih delavcev v vrste vedno močnejše in številnejše organizacije OF in komunistične partije Slovenije.

Zobotehnik Avgust Zupet-Jerič popravlja zobe v septični operacijski sobi bolnišnice Zgornji Hrastnik, spomladi leta 1944.

Zanesljivih podatkov o organiziranosti zobozdravstvenih delavcev v SKOJ ter drugih mladinskih in ženskih organizacij žal ni na voljo, trditi pa je mogoče, da so bili zobni terapevti v omenjenih organizacijah prisotni in da so aktivno delovali. To potrjujejo številni podatki kot tudi tale:

Ko so leta 1942 Italijani razpustili vsa društva, med njimi tudi Društvo zobnih zdravnikov za Dravsko banovino, je večina zobozdravnikov pristopila k organizaciji OF. Delovali so v zdravstvenem odboru osvobodilne fronte, le-ta pa je imel tudi pododbor. Za sodelovanje zobozdravnikov v odboru je v tistem času skrbel dr. Franc Čelešnik. Leta 1944 so ga Nemci ujeli in zaprli ter ga kasneje odpeljali v taborišče. Od takrat dalje pa vse do konca vojne je opravljal njegovo delo dr. Jože Rant.

Zanimivo je tudi to, da so bili ljubljanski zobozdravniki v prvih letih vojne izredno močno povezani. Zato so imeli tudi ugodnejše pogoje kot tisti, ki so živeli pod nemško okupacijo na Štajerskem in Gorenjskem. Ko so njihovi tovariši v tistem času pribežali v Ljubljano, so bili deležni vse pomoči pri zaposlovanju.

Zelja zobozdravnikov in ostalih zobozdravstvenih delavcev po aktivnejšem delovanju v OF in drugih naprednih organizacijah, je bila ustanovitev ilegalne zobo-

zdravstvene šole. Pouk je potekal v tečajih, med pedagogi pa je bilo 17 najbolj naprednih ljubljanskih zobozdravnikov. Med njimi so bili: dr. Franc Čelešnik, dr. Jože Rant, dr. Anton Logar, dr. Lojze Brenčič in drugi. Le-ti so s svojimi sodelavci usposobili tiste zdravnike splošne prakse, ki so se zatekli v Ljubljano. V ta namen so organizirali posebne tečaje v takratni ženski bolnišnici. Strokovno pomoč pri tečajih je nudil tudi asistent dr. Pavle Lunaček.

Med okupacijo je skupini zobozdravnikov uspelo ustanoviti stomatološki oddelk ljubljanske klinične bolnišnice. Na tem oddelku ter v čakalnicah in ordinacijah naprednih zasebnih zobnih terapevtov so imeli sestanke, na katerih so obravnavali strokovna in organizacijska vprašanja. Velikokrat pa so bile prav te čakalnice in ordinacije zatočišče številnih ilegalcev, zlasti partijskih delavcev in organizatorjev vstaje slovenskega naroda. Zobotehnični laboratorij pri dr. Lojzetu Kraigherju je na primer bil skrivališče tiskarskega materiala in delavnica za ponarejanje žigov, ki jih je uporabljal okupator ter zbirališče sanitetnega materiala, ki so ga po ilegalnih kanalih pošiljali partizanom.

(Se nadaljuje)

Po referatu
Mr. sc. Dr. VELIMIR VULOVIĆA,
pripravil ANDREJ SKOLERIC

ZAPISI IZ NASE REVOLUCIONARNE PRETEKLOSTI

Tragedija, ki je ni mogoče pozabiti

O dogodku, ki ga bom opisal, je naš časnik že pisal. Kljub temu naj še enkrat opišem tragedijo in zločin na Fužinah v Poljanski dolini z dne 2. februarja 1945. Čeprav je bilo v času NOB mnogo težkih dni in mnogo hudega, je bil tisti dan za mene eden najtežjih.

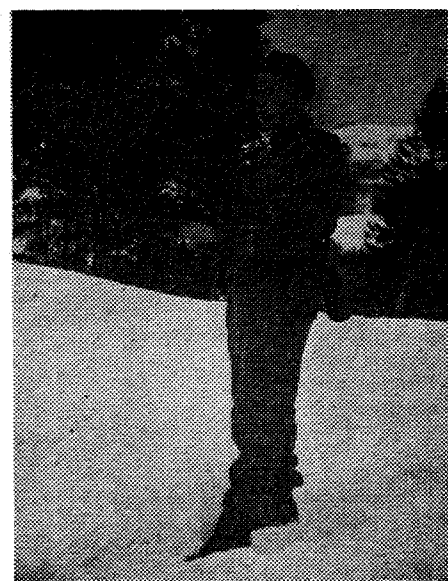
Drugi bataljon Vojkove brigade, katerega politkomisar sem bil, je pošiljal v osamljeno hišo v Fužinah stalno zasedo. Le-ta je imela nalogo varovati dohod pred sovražnikom iz postojanke v Gorenji vasi. Naš bataljon je bil takrat v Stari Oselici pri kmetu Vrhovcu in po sosednjih kmetijah. Zaseda je štela devet borcev, dva borca iz bataljona pa sta v patrulji vzdrževala redno zvezo med zasedo in bataljonom.

Sovražna postojanka v Gorenji vasi je bila takrat ena najmočnejših in najštevilnejših. V njej so bili Nemci in belogardisti.

Takrat se je zaseda menjavala enkrat tedensko. Tistega dne, ko bi se morala zaseda zamenjati, je komandir Vid poslal kurirja Cirila Demšarja v štab bataljona, da bi vprašal, če lahko zaseda ostane na svojem mestu še teden dni. Slednje jim je bilo odobreno. S komandantom Francem Rijavcem sva dejala, da lahko še ostanejo, vendar morajo biti budni in previdni.

Naslednji dan je bila nedelja. Od patrulje ni bilo nobenega sporočila in mi smo menili, da je vse v redu. Na žalost

pa ni bilo tako. V bele halje oblečeni Nemci in domobranci so jih ponoči obkolili. Snega je bilo približno pol metra, zato so se lahko približali hiši. Stražar jih je opazil in izstrelil je nekaj nabojev. Sovražniki so tedaj napadli z močnim ognjem iz avtomatskega orožja in bombami. Stražar je bil ranjen, njegovi tovariši pa tudi niso mogli iz hiše. Borili so se, dokler jim ni pošlo strelivo. Ko so sovražniki to ugotovili, so zmetali skozi okna ročne bombe in nato vdrli v notranjost. V njej je ležalo šest mrtvih partizanov. Sedemnajstletni skojevec Ciril

Janez Mlakar-Potok, politkomisar

Štab 2. bataljona 16. SNOB Janka Premrla-Vojka v decembru 1944

Demšar je obležal za hišo, stražarja in še enega tovariša pa so zajeli. Tega so ustrelili nekaj metrov proč od hiše, stražarja Franca Arha iz Bohinja pa so odpeljali na zaslisanje v Gorenjo vas, potem pa so ga poslali v bolnišnico na Golnik, ker je bil hudo ranjen. Od tam je kmalu pobegnil in se vrnil v partizane.

Vmes je bilo izdajstvo. Nekdo je šel povedat v Gorenjo vas, da je na Fužinah devet partizanov. Toda borcev je bilo v resnici enajst. Franc Godec in Janez Stare iz Bohinja sta bila skrita v kleti. Odšla sta poročat štabu 31. divizije, ki je bil v vasi Sovodnjem. V štabu niso slišali poka, ker je bil vmes hrib. Niti požara niso opazili.

Tistega dne sem imel politično uro v eni izmed čet. Zagledal sem dva jezdeca: političnega komisarja divizije Ivana Franka-Izoka in še enega oficirja. Takšni obli-

ski niso bili vsakdanji; takoj sem zaslutal, da nekaj ni v redu. Po raportu je komandant bataljona in mene poklical ob stran komisar Izok in nama očitaloče povedal, kaj se je zgodilo z zasedo na Fužinah. S komandantom bataljona in večjo skupino borcev sem takoj odšel na kraj tragedije. Med kadečimi se ruševinami so ležala izoglenela trupla tovarišev. Njihove ostanke smo zbrali v dva zaboja, ki smo ju napravili s pomočjo domačinov. Zakopali smo jih na pokopališču v Novi Oselici, le Cirila so svoji odpeljali na domače pokopališče. Ob odprtem grobu sem imel poslovilni govor. Vsi padli so bili ali člani partije ali skojevci. Bili so med najboljšimi. Zato je bil udarec za nas še hujši.

Med vojno sem videl mnogo grozot, toda tragedija na Fužinah je bila zame najhujša. Še vedno me stisne pri srcu, kadar se spomnim tistega prizora.

JANEZ MOHAR

Štab 2. bataljona 16. SNOB Janka Premrla-Vojka v februarju 1945

V soboto, 5. junija ob 11. uri dopoldne je pripeljal v Krško vlak »Bratstva in enotnosti« približno 1.200 gostov iz devetindvajset srbskih občin. Goste iz Kraljeva in okoliških krajev je pristrčno pozdravila množica domačinov in gostov, med katerimi so bili tudi Stane Dolanc, Franc Šetinc in Lidiya Šentjunc. Po pozdravnih besedah Franca Rakarja, predsednika občinske konference SZDL in potem, ko se je za tople sprejem zahvalil Fili Matić, podpredsednik RK SZDL Srbije, je zbranim spregovoril podpredsednik RK SZDL Slovenije Zoran Polič.

Prisrčni stiski rok, pesem in objemi, kulturni programi in obujanje spominov, tople dobrodošlice so se vrstile po vseh krajih, kjer se je ustavil »vlak pri-

jateljstva«. Tako je bilo v Mariboru, kjer se je zbralo pred železniško postajo več kot trideset tisoč občanov s cvetjem, transparenti in zastavicami v rokah.

Prijatelje iz bratske republike Srbije je pozdravil v imenu pregnancev Jože Kuhar. Ko so se gostje in občani zbrali pred spomenikom NOB na Trgu svobode, jih je pozdravil predsednik SO Maribor Vitja Rode. Spregovoril je tudi Miladin Rudjanin, predsednik SO Kraljevo.

»Počutite se med nami tako, kot so se naši dedje in babice, očetje in matere počutili pri vas, ko jih je pregnal okupator...«, je pozdravila prisotne mariborska mladinka.

Nič drugače ni bilo v Ptuju, Slovenski Bistrici, Or-

možu in Slovenskih Konjicah ali v Kranju. Tam jim je v imenu Gorenjcev zaželel dobrodošlico predsednik medobčinskega sveta SZDL za Gorenjsko Janez Varl.

Na Jesenicah so domačini pozdravili 105 Valjevčanov, ki jim je spregovoril predsednik občinske skupščine Slavko Osredkar, v imenu gostov pa predsednik OK SZDL Valjevo Dragiša Ješić. Med gosti je bila tudi kulturna skupina tovarne Krušik iz Valjeva, ki je med drugim nastopila tudi v gledališču Tone Cufar in na Bledu.

Udeležence letošnjega vlaka bratstva in enotnosti so pozdravili tudi v Mozirju in Velenju, Gornji Radgoni, Ljutomeru, Celju, Dravogradu in še v vrsti drugih slovenskih krajev.

VLAK BRATSTVA IN ENOTNOSTI

nja, ko uveljavljamo dosledni internacionalizem v vseh svojih zunanje-političnih odločitvah, moramo s posebno skrbjo razvijati v svoji domovini tiste najpristnejše prvine medljudskih odnosov, ki naj iz naše skupnosti še uspešneje spodbujajo k izgradnji trdnjih temeljev veličastne zgradbe miru in sodelovanja vseh narodov v svetu.

K temu, da bo res vse tako, kot si želimo, pa lahko največ prispeva bogastvo oblik v našem medsebojnem spoznavanju, izmenjava mnenj in izkušenj, zaupanje in iskrenost v odpiranju in reševanju problemov, ki se pojavljajo v urejanju naše skupnosti, izmenjava in bogatitev naših kulturnih dobrin, stalno iskanje vsega tistega, kar nas povezuje in krepi in dosledno odstranjevanje ovir, ki so objektivno prisotne ali zlonamerno vnesene v naše vsakdanje življenje...!

Foto: S. TERSEK

1. Dobrodošli prijatelji iz Kraljeva in drugih srbskih občin. »Nikdar ne bomo pozabili težkih časov, ko so začele nastajati tesne vezi med našimi narodi in narodnostmi. In tudi nikdar ne bomo pozabili bratske pomoči, ki ste jo nudili slovenskim pregnancem vi, delovni ljudje Srbije, Hrvaške, Bosne in Hercegovine ter drugih naših republik in pokrajin...!«

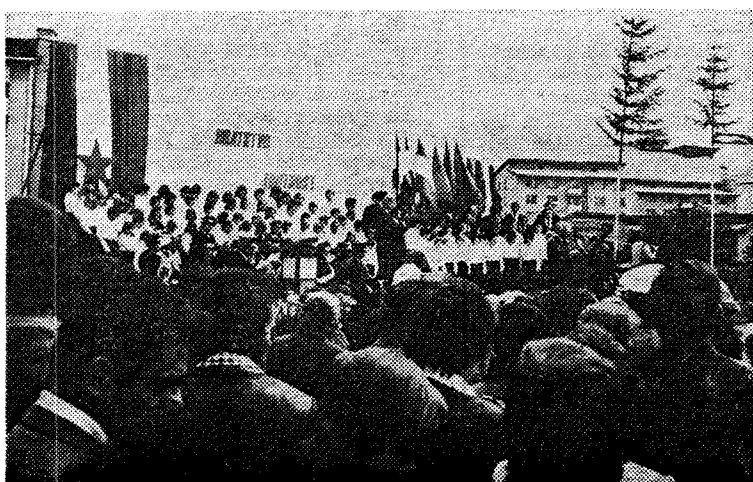
»Ce naj ima praznik, ki ga slavimo z vašim prihodom v našo republiko, po našem globokem pre-

pričanju, nek poseben pomen, potem ga ima prav gotovo zaradi tega, ker je bil tisti čas, iz prvih let vojne, ki se ga danes spominjamo, zaradi bratskega razpoloženja, zaradi odprtih src, ko ste sprejemali Slovence v svoje domove, prav v omenjenem smislu, eden izmed trdnih kamnov v temelju naše skupne zgradbe, naše nove, socialistične domovine. Bil je eden izmed tistih kamnov, kakršne moramo še in še vgrajevati v našo skupno zgradbo, da bo

naš dom trdnjši in odporen zoper vse sovražnosti...!«

3.»... Vaša takratna iskrena pomoč pregnanim Slovincem je pokazala in nam tudi še danes kaže pot, po kateri moramo razvijati in poglobljati naše medsebojne odnose. Ko gradimo in utrjujemo našo socialistično skupnost, ko dajemo enkratni primer v svetu, kako je mogoče vse dosledneje uveljavljati neposredno upravljanje delovnih ljudi na vseh področjih družbenega in političnega življe-

REPORTAŽA ZA »TV 15«

BOŠKO ŽUNIĆ, NARODNI HEROJ,
JE PADEL PRED TRIDESETIMI LETI
V BOJIH NA SUTJESKI

Heroj z Gornjih Bar

Milan Božović: S Sutjeske — detalj, olje

Popolnoma nepričakovano je doživel BOŠKO ognjeni krst. Bil je v taborišču, na pobočju nad Kosovom in je sedel v senci pod brestom, klepetajoč s tovariši. Poletno sonce se je že visoko dvignilo. Ura je bila približno osem in pisal se je 26. junij 1942. Mimo njih je stekel neznanec, mešanec in je vpil:

»Kaj počnete ljudje. Nedaleč od tu, pod vzpetino, so četniki. Bežite, pobili vas bodo!«

Kot bi trenil je bil Boško na nogah. Zagrabil je za orožje in s pogledom iskal komandirja Jošu Durbabu, ki je že s kretanjami rok dopovedoval borcem naj ne beže, naj se povzpnejo više in se pripravijo za spopad s četniki. In res so stekli proti strmini, zavedajoč se, da bo zmagovalac tisti, ki bo prej dosegel vrh. Boško se je poganjal čez grmovje, skakal je čez zidove in tako prispel prvi na vrh.

Iz kamenja si je zgradil mitralješko gnezdo še preden so se na levi in desni začeli nameščati borci iz njegove enote. Slišal je Juša, ko je dajal navodila, naj ne streljajo brez ukaza. Nekaj trenutkov kasneje je prisopihal, loveč sapo in dodobra oznojen, pomočnik s strelivom.

»Komaj sem te našel, da bi te vrag. Med hojo te še konj ne bi mogel dohajati, kako vraga naj bi te jaz, s temi zaboji!«

»Molči, Stevan, najpomembnejše je, da si prinesel strelivo. Samo čez zid poglej, pa boš videl kako peklenško nam bo potrebno. Kar se le da hitro skoči še po ostale zaboje!«

Pomočnik Stevan Lošić je pogledal čez zid in od začudenja skoraj odrevenel: »Glej, glej, koliko je te golazni!« In že je kot blisk izginil proti taborišču, da bi prinesel še ostalo strelivo.

OGNJENI KRST

Potem, ko so bili četniki oddaljeni le še kakšnih sto metrov, je zaslišal povelje: ogenj. Pritisnil je na sprožilec. Nasmeh mu je zaigral na licih, ko je pred seboj nenadoma opazil nekakšen skalni usek. Četniki so izginjali kot bi jih požiralo kamenje.

»Kaj ni preprosto,« je vrelo v Bošku. »Pritisneš in je končano. Najhuje je bilo, ko so začeli prihajati. Da, pozneje je vse lažje...«

Nenadoma, kot bi odrezal, je začelo okrog Boška grmeti in bobneti. Četniške minobacaške granate so lomile veje in drobile kamenje. Dima in prahu je bilo toliko, da Boško ni videl ničesar. Četniki so spet prilezli iz skalnega useka.

»Ulovite ga, ulovite živega!«

Boško je planil na noge in začel stoje streljati s puškomitraljezom. Z rafali je pokosil skupino četnikov, ki je bila tik pred njim, ustavil je tudi tiste na levi strani, ki so hoteli preiti travnik, na desni so se prebijali v gaj in grmovja in če je kdo samo za hip potisnil glavo iz kritja, ga je Boškovo orožje prisililo, da se je pritisnil na tla. Tako je varoval obsežen prostor pred seboj, da so bili četniki kakor prikovani. S tem, da je streljal zdaj na tem in spet na drugem kraju, je ustvarjal vtis, da bruha vsaj deset partizanskih mitraljezov in da ni četniške glave, ki bi ne bila na tem ali onem »išanu«.

Ubogí pomočnik Stevan. Ves čas je moral vlačiti za njim zaboje s strelivom in dogajalo se je, da sploh ni vedel, kje je njegov neustrašni tovariš. Samo po »pesmi« njegovega orožja je odkril kje je in kam mora najhitreje priti.

V tistem spopadu na Kozjaku je Boško odkril vse svoje karte — svojo moč in druge sposobnosti. Sem in tja, ko je orožje za trenutek utihnilo, je celo zapel. In kaj je bilo lepšega kot to, da je okrog njega zaregljalo orožje njegovih tovarišev Jože Durbabe, Onisija Prijiča, Tode Sinobada in mnogih drugih, ki jih je na tem bojišču vzljubil kot brate, vzljubil za celo življenje. Celo njegov, večno togoten pomočnik, se je v njegovih očeh spremenil, da niti ni več slišal njegovega zmerjanja in graja.

»Da boš le dobro hranil mojega 'brnca' in lahko preklinjaš in zmrduješ kolikor te je volja!«

Ves dan je tako Boško tolkel po četnikih, sredi vročine, brez počitka, brez hrane in vode. V boj je posegel med prvimi in ga končal med zadnjimi, pozno v noč, potem, ko se je tudi zadnji borec umaknil na nove položaje. Šele takrat je Boško zavihtel na rame svojega 'brnca' in ves umazan, prašen, opraskan in srečen odkorakal za tovariši. Zapustil je bojišče, prekrito s četniškimi trupli.

PUŠKOMITRALJEZ V JUNAKOVIH ROKAH

Z bojišča se je vračal miren in zadovoljen kot kmet s polja po dobro opravljenem delu. Ni razmišljal o okoliščinah, v katerih se je s tovariši znašel. Tudi sam je storil samo tisto, kar je pač moral storiti. V bataljonu pa so mislili drugače. Pozdravili so ga kot velikega junaka. Hvalili so ga in mu pojasnjevali kaj vse je med spopadom storil, kako je odbijal četniške juriše, kako je tolkel s puškini

kopitom, ko se je vnel spopad 'nož na nož', kako je na levem krilu pregnal svojat in ji preprečil, da bi prodrla na partizanske položaje.

Boško se je ob vseh tistih besedah počutil nelagodno. Celo umikal se je, kadar je opazil, da bi ga ta ali oni želel hvaliti. Celo komandant bataljona, Ante Jonić, mu je rekel: »Ala ti vjera, Zuniću. V prave roke je prišel naš puškomitraljez. Odslej pripada samo tebi, ti pa pripadaš Komunistični partiji!«

Da, vsi so hvalili Boška, vsi, razen enega, ki si je pred njim celo oči zatiskal. Sedel je z 'razsekanimi' in krvavimi stopali daleč od Boška in je preklinjal dan, ko je postal njegov pomočnik. Boško pa je po vseh kotih taborišča iskal prav njega, svojega togotljivega pomočnika. Želel se mu je zahvaliti za vse, kar je storil med spopadom. V žepu je nosil kos hleba in nekaj cigaret.

POROČILO Z GORNJIH BAR

Polnoč je minila. Boško je bil na čelu svoje čete. Padlo je že več kot pol starih borcev pa vendar je bila to še vedno Boškova četa, ki ni priznavala ovir.

Tistega junija v letu 1943 je pisal Branko Mirković redno poročilo štabu Druge dalmatinske brigade. Potrebno je bilo napisati vse, kar se je zgodilo v zadnjih štiriindvajsetih urah, Tudi če bi pisal vrsto let, bi vsega, kar se je takrat zgodilo, ne mogel opisati.

Nemci jim niso privoščili oddiha, ne prestando so napadali. Na vsak način so morali obraniti svoje položaje, ker drugih tudi ni bilo; za njimi je bila Sutjeska: za obkoljene enote, Vrhovni štab in ranjenec edini prehod.

Kdo ve koliko vojaških poročil je napisal Branko do tistega dne, pa vendar se je zdelo, da bo poročilo tistega dne najtežje sestavil. Na Bare je prišel s 132 borci in v tistem trenutku je bilo živih samo osemindvajset. Začel je pisati:

»Število borcev v bataljonu se je zmanjšalo za dve tretjini, toda na nas še vedno računajte kot da smo polnoštevilni.«

Takšno je bilo poročilo namestnika komandanta drugega bataljona Branka Mirkovića, takšno je bilo poročilo vseh borcev s Sutjeske. Tovariš Tito je ob petnajstletnici dogodkov na Sutjeski poudaril:

»Nikoli ne bom pozabil, ko sem dobil tam, za tistim vrhom, poročilo bataljona Druge dalmatinske brigade: izgubili smo pol ljudi, toda bodite prepričani, da bomo sovražnika, ki na nas neprestano juriša, držali. Nikoli ne bom pozabil, ko so mi prinašali kurirji na koščkih papirja sporočila, da so izgubili pol in še več borcev,

toda da lahko nanje računamo kot da bi bili v popolni sestavi.«

ZADNJI JURIS

Tistega junija v letu 1943, bilo je na Gornjih Barah, se je Boško Žunić začel brcem v oči.

»Če je kdo bolan ali slaboten, naj stopi iz vrste,« je rekel s toplim glasom. Nihče se ni niti premaknil.

»Dobro, tovariši, gremo!«

Tiho, skoraj neslišno so stopili borci za Boškom. V napad so odšle tudi ostale čete. Boško se je s svojimi tovariši neslišno, po prstih pritihotapil tik do nemških rovov. Nemci jih niso pričakovali. Začel se je ogorčen spopad 'nož na nož'. Svetleče rakete so osvetljevale srhljive prizore smrti in ubijanja.

Nenadoma se pojavi pred Boškom nemški vojak in iz 'šarca' plane smrtonosni ogenj. Boško se sunkovito umakne na stran in že se zatrese strojnica v njegovih rokah. Napadalec se zgrudi, v Boškovih rokah pa že tiči nemški 'šarec'.

Druga raketa je osvetlila Boška s 'šarcem' v rokah in s strojnico okrog vratu prav takrat, ko je planil iz mraka: »Juriš, juriš, partizani!« In spet je raketa osvetlila Boška. Z golimi rokami se je spopadel z nemškim oficirjem. Z močnimi rokami mu je okleščil vrat, dokler mu ni zdrknil pod noge. Potem je planil skozi dim in med gromskim streljanjem vpil: »Naprej, juriš, partizani!«

To so bile njegove zadnje besede. Padel je, ko se je začelo daniiti. Bataljon se je umikal na začetne položaje, Boškovo truplo pa je ostalo med desetnam mrtvih Nemcev.

★

Ni bilo čete, ni bilo bataljona, ki bi dobil ime Boška Žunića. Toda ni bilo niti toliko čet niti toliko deset in pa tudi ne toliko živih borcev, kolikor mrtvih herojev je ostalo na Barih. Ime Boška Žunića ni ostalo pozabljeno. Preživeli borci, njegovi tovariši, so omenjali njegovo ime kjerkoli so hodili. V Knin so tudi prinesli vest o njegovi smrti in junaškem življenju.

Na predlog Josipa Broza Tita je proglasila Skupščina SFRJ Boška Žunića za narodnega heroja Jugoslavije.

S ponosom in velikim spoštovanjem se dandanes sprehajajo mladi po Boškovih poteh mimo njegove podobe, vlite v bron. Ne le mladi, vsi prebivalci Knina dan za dnem nemo pozdravljajo svojega heroja — someščana.

ILIJA DJUJIĆ, polkovnik
MILE MEDIC, profesor
Iz »Četvrtoga jula« prevedel:
SILVO TERSEK

Kosovelova uganka

Petdeset let je, odkar je Srečko Kosovel umrl. Star je bil dvaindvajset let, na začetku svojega življenja, ki pa se je zdelo, ga je že dodobra poznal. Morda celo preveč dobro. Njegov odnos do sveta, do človeka, nazadnje tudi do socialnih in političnih vrenj doma in v svetu, je bil odnos mnogo zrelejšega in modernejšega moža, kot bi Kosovel lahko bil: celo najožji prijatelji niso niti slutili, kaj se dogaja v njegovi krhki duši, kaj vse razmišlja v svoji tihoi in samoti. Ko ga ni bilo več, se je šele razpril v vsej veličini mladega pesnika. Kosovelova doživljajska in razmišljajoča poezija je presunila svet. Njegov človeški in umetniški obraz je ponudil svetu skrivnostno privlačnost edinstvenega bitja, ki ga nihče več ne bo mogel vprašati kaj vse in zakaj je pisal. Potrebno je vedeti, da je Kosovel za časa življenja objavil bolj malo, predvsem pa se zdi, je najboljšo hranil v temah njegovih tako ljubih mu nočeh, pred rezko befino sovražnega dne.

Srečko Kosovel je bil predvsem glasnik značilnih, včasih tudi nasprotujočih si hotenj časa. Čeprav je svoje čustvo in razmišljanje, zlasti v prvi fazi ustvarjanja, položil v svoj domači Kras, pa je vendarle njegova domovina vedno bolj prerasčala dom in se spreminjala v skrb za vso deželo, Evropo, svet.

Z vojnimi grozotami in socialnimi nemiri se je srečal že v svoji zgodnji mladosti. Živel je tik za italijansko-avstrijsko fronto prve svetovne vojne in si zatiskal ušesa pred streli in žvižgi granat v materinem naročju. Morda je prav iz tega spoznanja njegova lirika najprej preprosto vezana na samega sebe in najožje okolje, baržunasta lirika kot ji je pravil, kasneje pa se spremeni v konstrukcije Integralov, kjer se pokaže človeka, ki je sledil po eni strani novim pesniškim in umetniškim zvrstem, zlasti strukturalizmu, po drugi pa družbenim vrenjem po tovarnah svetovnega kapitala. Tako v podobah iz kraške pokrajine misel na socialne in politične okoliščine še ni podčrtana, ji je pa večkrat dajala barvo, kasneje pa v svoji poeziji napada svet, ki je odtujil delavca ne le proizvodnim sredstvom, ampak tudi naravi.

Eden redkih Kosovelovih portretov

Prav narava in kozmos sta pri Kosovelu tisti svet, ki stoji nasproti kaosu zmehanizirane civilizacije, ki ji je v svojem preroškem videnju in občutju prerokoval katastrofo. Ne v smislu uničenja, ampak novih razmer, kjer bo človek skrbel za človeka. Kosovel je občuteno spremljal usodo človeštva ves čas svojega pisanja, še zlasti, ko je v Ljubljani študiral realko in kasneje na univerzi. Ker je bil razmišljujoč človek, se večkrat njegova občutja križajo in tarejo. Ni namreč mogel videti kot edino pravilno samo eno pot, saj v takratnih razmerah delovanja političnih strank ne, tako da je bil poln nemira in raztrganosti. Njegova kratka proza tega obdobja ga veže na dejanja in misli s Cankarjem, kar prav gotovo nihče, ki ga je poznal, ni pričakoval. Njegovo zavzeto politično delovanje je imelo vrh vzporedno z umetniškim vrhom, se pravi v drugi polovici leta 1924 in naslednje leto, ko je prav po govoru v Zagorju staknil močan prehlad in umrl za vnetjem možganske mreže. S pisanjem Ivana Cankarja se njegove misli in prepričanje ujemajo prav v zavračanju vsega, kar ne poganja iz sanj in etične zahtevnosti.

Za Kosovela je bilo pravo razmerje sveta boj z odtujenostjo, družbeno krivico, boj za zmago čiste narave, čuta pravice, boj za zmago duha in večnosti v smislu človekovega dela na neskončni poti graditve. Čutil je, da v najglobljem dnu človeka ni razredov, ni narodov, ampak človečanstvo.

Na to bistvo se je potrebno opreti, na zdravo naravo, kajti le tako in ne z ubijanjem bo med ljudmi prenehalo sovraštvo. S takim gledanjem se seveda Kosovel priključuje eshatološki ideji novega človeka, ki je tako blizu našim dejanjem v polpretekli zgodovini in je še vedno vodilo našega ravnanja do lastnega naroda kot vseh narodov sveta.

Kosovel je bil v pesmi in v življenju otroško nežen in moško zrel, enostaven in zapleten, preprost in moder, plah in pogumen, veren in neveren, konzervativen in revolucionaren, ljubil je življenje in hrepenel po smrti, bil je na neponovljiv način. Pod vplivom Gregorčičevega človekoljubnega idealizma in Cankarjeve uporniške resnicoljubnosti je upal v mir in svobodo. Kako neverjetno sodoben je bil s svojim odnosom do umetnosti, ko pravi, da naj bi bila njegova pesem »elementarni soizraz življenju«.

Ze kmalu ga je vznemirjal družbeni in narodnostni boj, težko življenje delavstva, radikalna socialistična publicistika in v umetnosti zgledi modernistične literature. Prav v človeku je videl »edino luč, ki sije na razvaline človeštva«. Človek postane pri Kosovelu temelj odreditve tedanjih razmer. Človek, ki ga je poimenoval proletar in mu govoril, da tudi njegovo delo ustvarja življenjske pogoje družbe, ki je prav zato dolžna, da mu nekaj tudi vrača, da mu nudi vsaj najnujnejše potrebe za bivanje. Prepričan je bil, da daje razredni boj proletarcu življenjsko silo in s tem tudi življenjski program. Ker je bil umetnik in je družbena gibanja lahko gledal s širše perspektive, je utemeljeno lahko poudaril, da pa ostaja razredni boj brez duhovne kulture kot nepripravana luč, s čimer je mislil na umetnost in znanost. Ze takrat se je spraševal, zakaj bi delavci ne mogli ustvarjati lastne kulture, ki bi temeljila na trdem delu in življenjski borbi. Proletarci naj bi ustvarili novo duhovno kulturo, kulturo dela in borbe.

Razkol družbe je seveda omogočil nove pogoje za rast in ustvarjanje umetnika, umetniku je naložil novo nalogo, upodabljanje življenja in resničnosti, prenašati to resničnost v umetniško obliko in jo oblikovati v umetnost. Pesem preprostega delavca lahko dokazuje le, da je v proletariatu veliko volje do dela na polju duhovne kulture. Res je kapitalizem ustvaril duhovno kulturo, kot razmišlja Kosovel, vendar pa je ni razdelil delavstvu. Hkrati je opozoril tudi na nevarnost, da bi delavstvo duhovno kulturo ne preziralo. Z njo naj bi se skušalo predvsem obogatiti in ustvariti novo proletarsko kulturo.

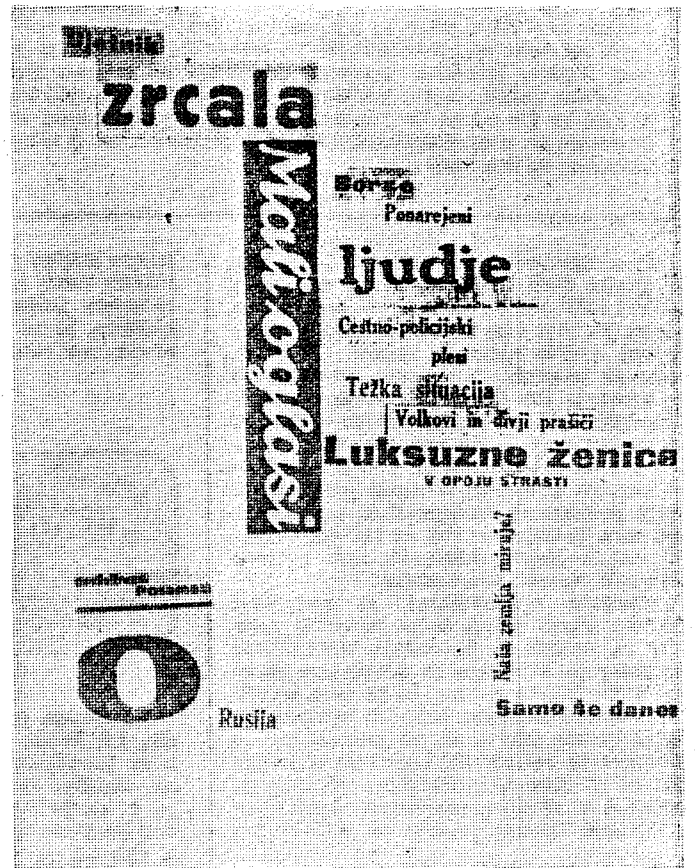
Govor, ki ga je imel Kosovel ob literarnem večeru v Zagorju, je na široko razkril vse njegove poglede na družbo in umetnost. Najbolj pa je posvetil v delavske vrste in segel v prihodnost z mislijo, da je pot med delavce, zlasti v revirjih, izraz vere v novo družbo, v novo družbeno ureditev, ki bo sad velikih političnih in socialnih bojov. Tako je s prebujanjem delavstva treba računati, to je nov faktor v zgodovini človeštva.

Prav kulturno-bojne organizacije naj bi bile po njegovem izraz novega stremljenja in želja za borbo s starim, odmirajočim kapitalističnim svetom. Delavec se mora namreč zavedati, da je v tisočletnem suženjstvu izgubil ne le skoraj vse socialne pravice, marveč tudi vse pravice do duhovne kulture. Takšne so bile besede in misli pesnika, za katerega so imeli vsi občutek, da je predvsem »impresionist«, bitje, ki se v svoji samotni zateki v umetnost zaradi umetnosti.

Njegova pesem resda opeva trenutke skrivnostnega in bolečega trpljenja, izgovarja pa tudi politično vero in valovanje družbe. Prav tovrstne pesmi so po njegovi smrti prišle pred oči bralca v nepravem času in jih morda zaradi tega ne bomo nikoli prav razumeli. Morebiti je pa prav v tem tudi poročstvo »relativne nesmrtnosti« najboljšega iz Kosovelovega prebogatega in svojevrstnega pesniškega izročila.

NEVA MUŽIČ

KULTURNI OBZORNIK

Kosovelova lepljenka

Kritika je, kritike ni

V trenutku, ko postaja kulturna dobrina družbena lastnina, ko je kreiranje njene vsebine stvar vseh nas, delovnih ljudi, se postavlja v ospredje tudi vloga in naloga ocenjevanja umetniških del, ki ji strokovno pravimo kritika. Po načelu našega samoupravnega socializma pa ta kritika ne more biti drugačna kot marksistična. O tem, kaj je marksistična kritika, o aktualnih nalogah ZK na tem področju, s poudarkom na audiovizualnih medijih, je bilo govora na seminarju 2. in 3. junija v Ljubljani. Seminar za člane Zveze komunistov s tega področja je organizirala komisija za idejnopolitično usposabljanje pri komiteju mestne konference ZKS Ljubljana. Seminar naj bi bil del permanentnega izobraževanja članov Zveze komunistov po delovnih in interesnih področjih.

O marksistični kritiki je izčrpno govoril član izvršnega komiteja CK ZKS Franc Šali. Naraščanje zanimanja in potrebe po kritiki se v naši družbi veže predvsem na novi položaj in odločanje delavca na tem področju. Kritika naj bi se zato opirala predvsem na izkustva in znanje, izhajala naj bi iz preverjanja, za razliko od subjektivistične kritike, ki beži od realne problematike in pri tem zanemarljivo tudi splošno človeški interes, na račun privatnega. Le taka kritika, ki duhovno produkcijo ocenjuje z nekimi merili, je lahko uspešna in koristna, njeno mnenje pa mora biti rezultat z analizo pridobljenega odnosa do sveta.

V tem smislu velja omeniti, da bi moral biti kritik seznanjen in v intimni po-

tovarniški, intelektualni delavec, torej kot nosilec napredka. Zato da bi bila ustvarjalnost in resnica nerazdružljiva pa naj bi poskrbela kritika, ki mora biti v tem primeru seveda strokovna in družbeno orientirana.

V razpravi je bilo poudarjeno tudi dejstvo, da katerega nikakor ne gre pozabiti, namreč da obstaja več vrst kritike. Najprej je kritika lahko že samo umetniško delo, ko zavzame neko stališče, lahko se loti tudi nekega perečega problema v razvoju naše družbe. Nato sledi kritika tega dela, lahko pa še kritika te kritike. Čeprav je bilo ugotovljeno, da je prav kritiko kritike najmanj zaslediti, pa se zdi, da je že dejstvo, da se o njej pogovarjamo, jo ocenjujemo in ji skušamo dati pravilne poteze in primeren tok, pravzaprav potrdilo, da kritika vendarle je, čeprav morda še v začetnih povojih, ki zadevajo bolj družbenopolitično stališče kot pa strokovno ocenitev pravilnosti ali pomanjkljivosti neke kritične analize, ocene itd.

Prav to strokovno kritiko in še zlasti natančno in utemeljeno analizo pa bi bilo potrebno podpreti, jo omogočiti in ji nuditi dovolj možnosti in sredstev. Tak odnos do umetniških del namreč lahko edini pomaga ustvarjalcu pri preverjanju njegovega dela, tako na področju angažiranja kot ocenitvi literarno-estetske vrednosti.

Včasih se namreč zdi, tako je bilo omenjeno na koncu živahne diskusije, da kritiki ni lahko priti do konca, še težje jo je definirati in zakoličiti, kot je težko napisati recept za dobro umetniško stvaritev. Kaj je tisto bistveno za umetnost, kaj za kritiko? To so zelo kompleksna in zapletena vprašanja, na katera dokončnega odgovora še nimamo, seveda pa je prav ta moment tisto, kar vzpodbuja večno in vztrajno razmišljanje o teh problemih. V ta sklop odnosov in hotenj spada tudi razpravljanje o tem, kaj je marksistična kritika, ki pa svojega širokega območja ne more izčrpati na enem samem seminarju. Zato gre v globalu podpreti razne marksistične centre in dodatne oblike permanentnega izobraževanja s tega področja vseh zainteresiranih akterjev. Marksistični pogled naj bi bil namreč v strukturi in vsebini naše družbe vodilo pri odnosu do vsega, ne le do umetnosti in kulture.

NEVA MUŽIČ

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

BELA ROŽA

*Rožo v vrtu bom vsadila,
zalila s srčno jo krvjo.
Bolest bom vanjo svojo skrila,
da zanjo vedel nihče ne bo.*

*Roža se bo razcvetela,
bo dehtela, vsa bo bela;
ko sonce bo visoko stalo,
dala dragemu bom rožo.*
LJUBA SKORUŠEK

vezavi z našo kulturno dediščino in ocenjevanju tudi s perspektive ustvarjalnega procesa. Za kaj takega pa je potrebno v naši družbi poskrbeti še za eno plat, namreč za zgodnjo kulturno vzgojo, ki naj bi pri vzgojila že mlademu človeku občutek za estetiko, umetnost, kulturo v širšem smislu, tudi smislu okolja, odnosa, dela.

V umetniškem delu mora biti življenje opisano kot je, v veselih in žalostnih tonih, predvsem pa mora umetnik prikazati, kritik pa poudariti, tisto najvažnejšo komponento življenja, ki je bitka za osvoboditev človeka. V sporočilu umetniškega dela, ki nastaja v naši družbi, naj bi prišel v ospredje predvsem delavec, naj bo to kmet,

Ne le lopata in kramp

Prejšnji teden so v Kranju odprli četrti sejem opreme in sredstev za potrebe CZ. Slovesnosti so se udeležili poleg predstavnikov družbenopolitičnega življenja naše republike tudi člani sveta za CZ zveznega sekretariata za ljudsko obrambo: Bogdan Pecotić, admiral in predsednik sveta, republiški sekretar za ljudsko obrambo SRS Mihael Butara, pomočnik zveznega sekretarja za ljudsko obrambo Ivan Dolničar kot tudi Zora Tomić, zvezni sekretar za zdravstvo in socialno zaščito. Po ogledu sejma se je svet za CZ sestal ter razpravljal o tekoči problematiki na področju civilne zaščite predvsem pa o opremljenosti enot in objektov CZ ter o nalogah znanstvenikov in raziskovalcev na tem področju.

Prva ugotovitev na seji sveta je bila, da precej ljudi poenostavlja ali vulgarizira pomen naše civilne zaščite, ga podcenjuje, s tem pa tudi njeno vlogo v boju s posledicami hujših naravnih nesreč ali vojne. Zato so nekateri člani sveta, predstavniki iz sosednje SR Hrvatske, povsem upravičeno poudarili, da civilne zaščite — ko gre za opremljanje — ne moremo in ne smemo enačiti s krampom ali z lopato. Očitno je bilo, da je zgodba o lopati zadela predvsem problem opremljenosti in posodabljanja enot in objektov CZ, za kar so možnosti, kot je dejal predstavnik naše republike Polde Štukelj, zelo različne.

»Delovne organizacije,« je nadaljeval Štukelj, »brez večjih težav nabavijo sredstva za osebno in kolektivno zaščito, ker vsekakor ne bi veljalo za posamezne terenske enote civilne zaščite, ki so brez ustreznih sredstev za nakup tovrstne opreme. Zato bi morda bilo prav, da razmišljamo o kreditiranju nabave ter izgradnje objektov, kot so to denimo zaklonišča, saj smo se ponekod v svojih prizadevanjih zaradi pomanjkanja denarja ustavili na polovici poti.«

Polde Štukelj je potem spregovoril o neenakomerni in neskladni delitvi zaščitnih sredstev, kar je vsekakor posledica nezado-

stnega poglobljanja v jutrišnje potrebe nekaterih naših krajev in mest. O tem dovolj zgovorno pričajo tudi nekatera nova zaklonišča, ki so že lep čas neopremljena in seveda tudi neuporabna.

LJUDSKA OBRAMBA IN DRUŽBENA SAMOZAŠČITA

Podobnega mnenja so bili tudi predstavniki SR Bosne in Hercegovine in se zavzeli za kreditiranje nakupa opreme in gradnje objektov CZ, saj je dobro znano, da blago, ki ga proizvajamo doma, lahko kupimo tudi na potrošniški kredit. Zakaj potem ne bi našemu delovnemu človeku ponudili ugodnejše pogoje tudi za nakup opreme in sredstev za osebno zaščito njega in njegove družine? Zakaj ne, ko vemo, da vse to

sami proizvajamo, del te opreme pa tudi izvažamo.

Drugače pa je bilo slišati, da sta nabava sredstev ter gradnja objektov do določene mere odsev gospodarskih gibanj in razmer v določenem kraju, kar pa ne bi smelo biti pravilo. Zanimivo je tudi to, da vsi naši proizvajalci opreme in sredstev za CZ ponujajo tržišču domale vse! Zato nekateri njihovi izdelki po besedah strokovnjakov vojaškotehničnega inštituta ne ustrezajo taktičnim in tehničnim zahtevam, nekateri izdelki pa so tudi precej zapleteni in jih lahko uporablja le strokovnjak, ne pa tisti, kateremu so namenjeni — naš povprečni državljan! Morča temu botruje tudi miselnost o tako imenovani brezpozojni in čimprejšnji realizaciji družbenih denarnih sredstev, zato ponekod seveda v

agilci kupujejo tudi sredstva, ki jih kraja ni ali občani ne bodo nikoli uporabili!

In prav okrog teh tem in dilem se je sukala razprava sveta za CZ, zato so se člani zavzeli med drugim tudi za to, da o uporabnosti in učinkovitosti opreme in sredstev CZ ne morejo odločati in presoja ti le posamezniki, temveč skupina strokovnjakov. Za konec bi veljalo omeniti tudi besede predstavnika Rdečega križa Jugoslavije, ki se je zavzel za čim hitrejšo dobavo opreme in sredstev za osebno in kolektivno zaščito naših državljanov. Po njegovem mnenju gre za tako imenovano minimalno opremo, ki naj bi jo uporabniki sofinancirali. S tem bi družbene sklade znatno razbremenili, ljudje pa bi se do te opreme, ki naj jim v primeru nesreče reši življenje, verjetno gospodarnejše obnašali.

Torej tako! Milijonska »vojaška« pripadnikov CZ kot sestavni del naše splošne ljudske obrambe je strokovno zelo dobro usposobljena, kar je tudi dokazala. Toda prenekatera vaja enot CZ nas opozarja, da smo nekoliko pozabili na znanstveno in raziskovalno delo, na posodabljanje »orožja« za CZ, zlasti pa smo premalo razmišljali o preskrbi enot in objektov za zaščito v primeru vojne. Zato bi veljalo v ta namen izdelati jugoslovanski program raziskovanja in modernizacije, o čemer naj bi se prej dogovorile naše republike in pokrajini. Na ta način bi se marsikaj izboljšalo in posodobilo, odkupi tujih licenc pa bi povsem odpadli.

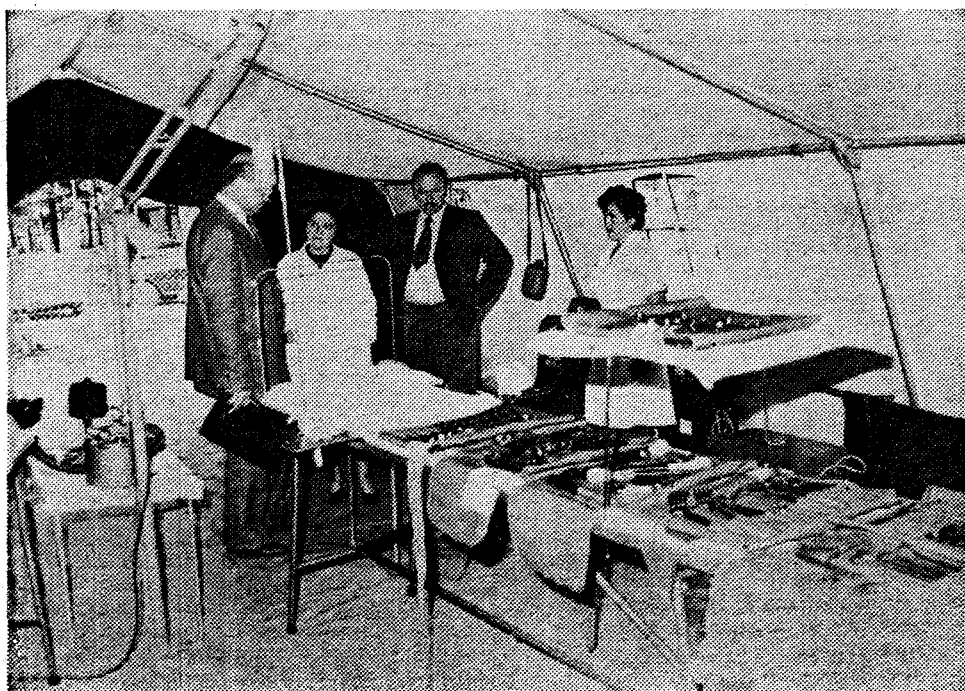
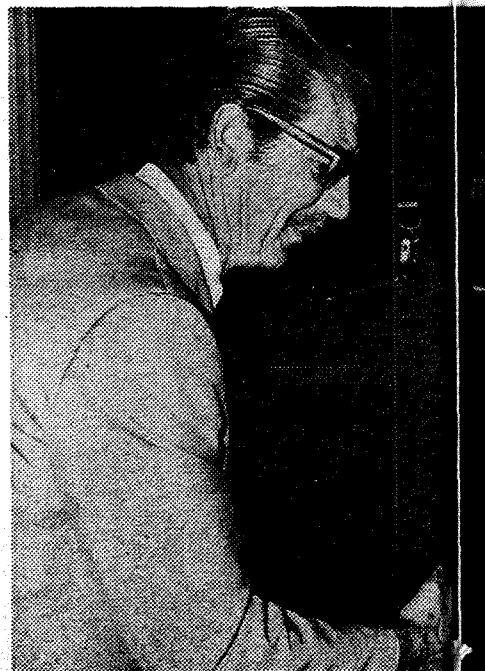
Besedilo in slike:
B. JAKOVLJEVIČ

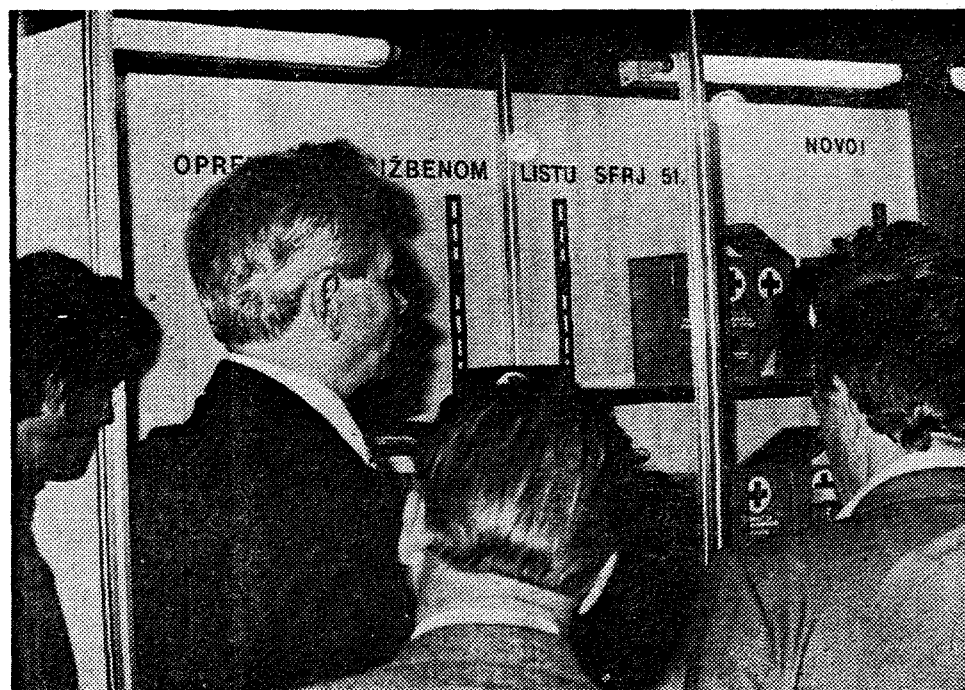
»Zlate plakete« našim sodelavcem

V petek, dne 4. junija popoldne je bila v kom izrednega občnega zbora Društva vina teri je predsednik republiškega odbora Zvezni dipl. inž. Slavko Korbar podelil Zlate plakete vsi trije tudi sodelavci našega časnika Zlati Jakovljevič in Stane Skrabar ml., vsi trije za Naše obrambe in Radia Ljubljana — o celu prenašanje izkušenj narodnoosvobodilne boje mlade rezervne vojaške starešine.

Kot je po podelitvi zlatih plaket stavlil zbora Društva novinarjev Slovenije, so na vi buda in bi se po republiškem odboru ZRSI Na prvi sliki Zlato plaketo ZRVS sprejma kovičev. (JANEZ ZRNEC)

Sodobna poljska bolnišnica — razstavili so jo na letošnjem sejmu — je povsem pripravljena pomagati našemu človeku tako v vojni kakor tudi v primeru hudih naravnih nesreč. (Na sliki: kirurški instrumenti).

Komplet ali pribor za osebno zaščito pred nevarnostjo kontaminacije je pritegnil veliko pozornost obiskovalcev iz vseh krajev domovine.

Piše Alojz Kermavna

Planinska dolina med NOB

4. nadaljevanje in konec

Takoj po osvoboditvi Logatca 9. maja leta 1945 je tamkajšnji narodnoosvobodilni odbor z vsemi političnimi organizacijami pozval vse moške, ki so bili kakorkoli še sposobni za zavarovanje zmage nad osvajalnim imperijem. Prijavila se je večja skupina. Večino teh ljudi so oborožili in vključili v na-

rodno zaščito ter razposlali v okoliške kraje. Dobili so nalogo, da pregledajo teren in polovijo vse morebitne okupatorske podrepnike, ki so se po porazu razbežali in bi skušali svojo sramoto zatusati z maščevanjem nad ljudmi z vidnimi zaslugami v narodnoosvobodilnem boju. Razen tega pa so bili zadržani tudi za pomoč narodnoosvobodilnim odborom, ki so iz ile-

galnega dela takoj prešli v redno javno delo. Tako organizirani pripadniki narodne zaščite so bili v glavnem mlajši letniki, ki še niso mogli biti vojaški obvezniki in starejši moški.

Kušlanov Jože in moj brat Ivan sta bila poslana v sveto domači kraj Laze. Takoj so krenila proti Jakovici, kjer so se tik pred zadnjimi vojaškimi operacijami zasedli v vrg

e ZRVS« trem
všem

et izjavil delovni predsednik izrednega občnega
taka visoka priznanja za novinarje velika spod-
ZRV Slovenije lahko zgledoval tudi še kdo drug.
rejenja Mile Pavlin, na drugi sliki pa Brane Ja-

Uspel pohod

DRAGO MIKLAVEC

TV 15 ☆ stran 9

DOPISNIKI NAM POROČAJO

ŠEMPETER

UTRJUJMO BRATSTVO IN ENOTNOST

Po skoraj dveletnem premoru je prišlo maja letos do povratnega srečanja borcev NOV Šempetra in 10. mestne organizacije občine Voždovac Beograd. Gostje so prišli v delegaciji 13 članov. Med njimi so bili štirje nosilci spomenice 1941, višji rezervni oficirji, zdravnik, podpredsednik SO Voždovac in trije mladinci. Borci iz Šempetra in predstavniki družbenopolitičnih organizacij so jim pripravili prisrčen sprejem, ki se ga je udeležilo nad štirideset borcev, med njimi pa tudi predsednik SO Nova Gorica Jože Sušmelj, predsednik ZZZB Franc Martinuš in drugi predstavniki družbenopolitičnih organizacij. Po govornih predstavnika ZB NOV Šempeter in 10. mestne organizacije Beograda je goste pozdravil tudi predsednik SO Nova Gorica. Šempeterci so jim podarili sliko solkanskega mostu s partizanskim motivom, ki jo je pripravil slikar Vlado Hmeljak, komplet plošč partizanskih pesmi Partizanskega pevskega zbora in »Primorski dnevnik«, gostje pa so podarili tri knjige o zgodovini Beograda.

Naslednjega dne so se odpeljali v bolnišnico »Franjo«. V nedeljo so si ogledali Gorico in okolico. Popoldne se je kolona avtomobilov odpeljala v Brda. V Gonjačah sta borce pričakala zastopnika ZB NOV Kojško. Tu so položili venec k spomeniku. Tovariš Franc Vidic, sekretar ZZZB NOV Nova Gorica je nazorno orisal življenje primorskega ljudstva pod fašizmom in v času NOB. Zatem se je kolona avtomobilov odpeljala v Peternel, kjer so prisostvovali slavlju ob 32. obletnici bojev. Po zaključku proslave so goste in borce iz Šempetra povabili v briško klet. Navzoče je pozdravil Tone Turnher, sekretar RO ZZZB. Borci in mladino iz Šempetra so povabili na obisk v Beograd.

L. KOTAR

ŠKOFJA LOKA

SODELOVANJE ZRVS V PRIPRAVAH ZA REFERENDUM

Rezervni vojaški starešine (zlasti člani ZK) iz osnovnih organizacij ZRVS območja KS Škofja Loka in območja KS Selca, so v nedavnih pripravah za referendum v Škofji Loki in v Selcah prizadevno in zelo aktivno sodelovali. Zavedali so se pomembnosti teh akcij za napredek krajev v skladu družbenih načrtov za obdobje 1976 do 1980. S svojimi pozitivnimi stališči do programov so z neposrednimi akcijami med svojimi sodelavci in občani doprinesli pomembni delež za uspešen izid glasovanja, ki je bilo v obeh KS dne 30. maja 1976.

Vodstva osnovnih organizacij ZRVS so na dnevnih redih svojih sej in sestankov postavljala vprašanja priprave za referendum kot ena od poglobitvenih nalog rezervnih vojaških starešin.

V sodelovanju z drugimi družbenopolitičnimi dejavniki v občini in v KS, so rezervni vojaški starešine aktivno sodelovali tudi v štabih in na dan glasovanja uspešno opravili odgovorno nalogo.

OBCINSKI IN KRAJEVNI PRAZNIKI

● PODLEBNIK

Dne 13. junija 1944 je narodnoosvobodilna vojska napadla sovražnikovo postojanko.

● VODICE

Dne 13. junija 1944 so se v bližini Vodice vneli hudi boji med Kokrškim odredom in Nemci.

● POLJČANE

Dne 15. junija 1943 je bil na Boču prvi sestanek aktivistov OF.

● MIRNA

Dne 16. junija 1943 so partizani uničili železniško progo in napadli vlak.

V tej akciji so rezervni vojaški starešine z opravljeno nalogo dokazali, da je ZRVS pomembna družbenopolitična organizacija, ki mnogo prispeva k vsestranskemu razvoju in krepitevi naše samoupravne socialistične skupnosti.

FRANC GALIČIČ

KRANJ

NAPREDOVANJA IN ODLIKOVANJA ZA REZERVNE STAREŠINE

Dne 7. maja 1976 je predsednik kranjske občinske skupščine Tone Volčič podelil štirinajstim rezervnim vojaškim starešinam odlikovanja predsednika Tita. Djuro Držak je bil odlikovan z redom bratstva in enotnosti s srebrnim vencem. Ivan Grašič in Oman Matevž z redom dela s srebrnim vencem, Franc Bogataj in Marjan Gantar z redom za vojaške zasluge s srebrnimi meči, Darjo Črnelj, Miroslav Debevc, Franc Gorjanc, Rudolf Hlešč ml., Valentin Hvala, Peter Kukovica, Stanislav Markelj, Peter Pečnik in Veljko Vitas pa z medaljo za vojaške zasluge. Sekretar občinskega odbora Zveze rezervnih vojaških starešin Kranj Aleksander Ravnikar pa je razglasil

Predsednik kranjske občinske skupščine Tone Volčič izroča visoko odlikovanje Djuru Držaku. V sredini sekretar občinskega odbora ZRVS Kranj Aleksander Ravnikar.

Foto: FRANC PERDAN

napredovanja rezervnih vojaških starešin. Janko Prezelj je napredoval v čin polkovnika, Jože Repič v čin podpolkovnika, Aleksej Ignaščenko pa v čin majorja. V čin kapetana prvega razreda je napredovalo šest rezervnih vojaških starešin, v čin kapetana štirinajst starešin in v čin poročnika 13 rezervnih vojaških starešin.

JOŽE KOŠNJEK

NOVA GORICA

NA OBISKU PRI VOJNI MORNARICI

Ob dnevu mladosti je osnovna organizacija mladine EGS »Branko Brelih« iz Nove Gorice organizirala strokovni izlet v Pulj. Kar 37 dijakov srednjih šol se je s posebnim avtobusom odpeljalo tja z namenom, da se seznani s pogoji življenja in dela v vojni mornarici. Mladinci in mladinke so bili sprejeti pristrčno. Njihovi zastopniki so bili povabljeni na slavnostno tribuno med visoke vojaške in politične predstavnike.

Po slavnostni zaprisegi novih mornarjev, govoru komandanta MVC Ljubomira Pavkoviča, je v imenu delegacije mladine pozdravil mornarje in starešine Bojan Velikona, predsednik mladinske organizacije EGŠC, zatem pa je Gordana Beltram komandantu Pavkoviču izročila plaketo Nove Gorice. Mladi so si ogledali radijske in radarske naprave, oborožitev, vodne mine in torpeda ter se podrobneje seznanili z življenjem in delom mornarjev. Z velikim za-

nimanjem so sledili oficirjem in starešinam, ki so jih vodili po kabinetih, učilnicah in poligonih, kjer so imeli priložnost videti marsikaj zanimivega. Po ogledu objektov so jih povabili na kosilo z mornarji.

Mladinci in mladinke iz Nove Gorice so bili z strokovnim izletom nadvse zadovoljni, nekaj fantov pa je živo razpravljalo o pogojih vpisa v mornariško in druge vojaške šole.

Znano je, da je osip vojaških starešin slovenske narodnosti vedno večji. Tudi v Pulju je le malo starešin Slovencev.

Gotovo je, da bi taki ogledi vojaških objektov in neposredni stiki z vojniki in starešinami pritegnili mladino, da bi se bolj vključevala v vojaške šole. L. KOTAR

CELJE

TUDI V MEDLOGU SO DELAVNI

Na nedavni letni konferenci borčevske organizacije v Medlogu pri Celju so se člani z zadovoljstvom spomnili pomembnejših dogodkov in akcij v lanskem letu. Na vseh proslavah so bili zastopani v lepem številu. Posebej je razveseljivo, da se tudi krajanji radi udeležujejo proslav ob pomembnih dnevih, od kar so popestrene z dobro pripravljenimi kulturnimi programi.

Veliko pozornost je med prebivalstvom zbudila televizijska oddaja ob letošnjem dnevu OF z naslovom Rdeči mlin. To je slovit Joštov mlin, ki stoji v njihovem kraju in jih spominja na slavno preteklost. Zal jim je le to, da nacionalizirani del stavbe propada.

V maju so pripravili izlet na Pohorje, kjer so se poklonili spominu junakov na Osankarici. Posebna slovesnost pa je bila

IZ NASIH KRAJEV

KAMNIK — Gimnazija Rudolfa Maistra v Kamniku je 23. maja priredila obrambni dan, pri katerem so sodelovale enote teritorialne obrambe in člani ZZZB NOV. Pohoda se je udeležilo nad 300 članov. Na 10 km dolgi poti so se seznanili z osnovnimi topografijske ter z vojaško in partizansko taktiko bojevanja, vaje pa so imeli tudi člani prve pomoči. Kamniški taborniki so na koncu pripravili tabor in izvedli kulturni program. Prostovoljci teritorialnih enot so se nato udeležili še streljanja. Za razlago je skrbel tudi borec Mirko Podbevšek-Lado.

JEK

KOMEN — Člani ZB NOV iz Komna in Tomačevce, rojstnega kraja narodnega heroja Stjenka, so sklenili, da bodo odšli na dan borca obiskat njegov grob na Vojskem. V Tomačevcih so lani odprli Stjenkov dom, ki so ga zgradili s prostovoljnimi delom in denarnimi prispevki vaščanov, odkrili pa so mu tudi spomenik.

P. V.

BREZICE — V prosvetnem domu so 15. maja podelili priznanja 55 borcem za severno mejo. Navzoči so bili številni predstavniki družbenopolitičnih organizacij, ZZZB NOV in občine. Ti borci so bili pripadniki enote majorja Toneta Kosa. Priloženostni govornik je dejal, da je za sluga borcev za severno mejo, če so danes slovenski Maribor, Ptuj, Celje in Prekmurje. Z veseljem v srcu so starčki — po osem križev imajo že — prejeli pozna priznanja naše družbe.

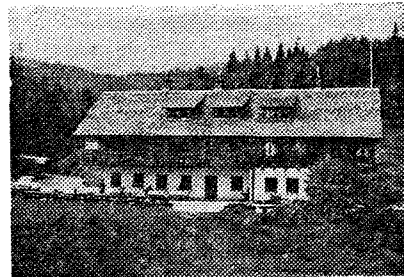
DAMJAN VAHEN

KOPER — Na seji 27. maja so člani občinskega odbora ZRVS razpravljali o napredovanju rezervnih starešin in o izbiranju kandidatov za šole rezervnih oficirjev iz vrst mladincev. Teh je mnogo, zato pa bo izbira boljša. Med drugim so ugotovili, da so krajevne organizacije zelo dobro izpolnile letošnji program za obdobje do maja. Opravljanje izpitov se je začelo s tem mesecem. Sklenili so poskrbeti za mentorstvo med mladino, da bi jo še uspešneje pritegnili k sodelovanju.

S. C.

RADOVLJICA — Partizanski dom na Vodiški planini je že sprejel prve goste. Zvrstilo se bo 14 izmen po 10 dni. Za julij in avgust so zasedena že vsa ležišča. Cena za prenočitev je 35 dinarjev oziroma 25 za otroke, cena oskrbnega dne v sobah z balkoni pa 95 odnosno 75 dinarjev (za otroke izpod 10 let). V sobah brez balkona so cene nižje za 3 dinarje. Za borce in družinske člane, ki želijo bivati v drugem nadstropju, stane oskrbni dan 88 odnosno 72 dinarjev, za druge goste pa 93 din odnosno 77 dinarjev. Cene veljajo za več kot tridnevno bivanje. Polovico zneska je treba vplačati ob prijavi.

JR

Partizanski dom na Vodiški planini sredi gozdov Jelovice

SLOVENJ GRADEC — Kulturni delavci in občani slovenjgraške občine so priredili že več proslav v počastitev Cankarjeve stoletnice. Prireditve bodo trajale še več časa.

Na izredni seji družbenopolitičnega zbora, ki je bila posvečena tednu varnosti in družbene samozasčite, so podelili več priznanj in odlikovanj. Knjižni nagradi za najboljši spis o tej temi sta prejela osnovnošolec Tomaž Urnik in dijakinja Marija Šave.

ADOLF ANKON

VOJNIK

PRIPRAVE NA KRAJEVNI PRAZNIK

Združenje borcev NOV Vojnik je pristopilo k izvajanju sprejetih obveznosti. Člani so aktivno sodelovali v akciji za zbiranje prispevkov za izgradnjo mrliške veže in razširitev pokopališča v Vojniku. Prav tako so bili zelo uspešni organizatorji akcije »očistimo in polepšajmo okolico«, v kateri je sodelovalo preko 150 domačinov in mladine ter 10 vojakov celjske garnizije.

Dne 8. in 9. maja pa so se lotili urejanja ceste na Dobrotinškovo domačijo v Tomažu pri Vojniku.

Letos 20. junija bodo praznovali krajevnega praznika na tej domačiji. Zato se borci NOV in mladina 8. in 9. maja organizirali prostovoljno delo ter z nad 300 m² posuli in uredili 3 km ceste, da bo možen dostop z avtomobili.

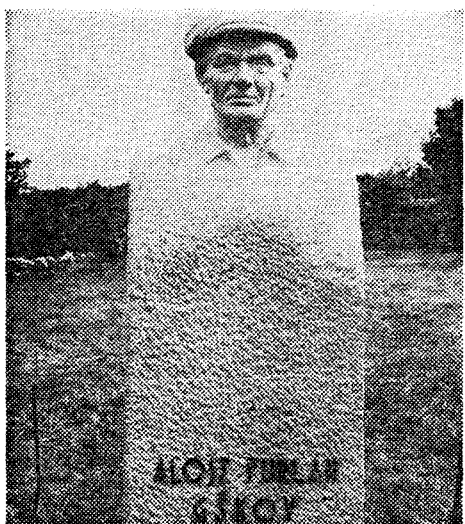
Na tej domačiji je v noči od 29. na 30. novembra 1941 počival I. Stajerski bataljon pod vodstvom Franca Rozmana Staneta na brežiškem pohodu. Zato borci NOV Vojnika vabijo vse preživele borce tega bataljona 20. junija 1976 na svojo proslavo.

IVAN SESEL

POBRATENJE
MED ŠOLAMA

V partizanski vasi Gorenji Trebuši je bila 22. maja prisrčna slovesnost. Z domačo osnovno šolo so sklenili pobratenje pionirji iz osnovne šole Prežihov Voranc iz Ljubljane. Poleg učencev pobratenih šol so v kulturnem programu nastopili tudi pionirji iz Mosta na Soči. Ljubljanski pionirji so pobratimom izročili prapor, ki jim ga je podaril pokrovitelj podjetje Jugoreklam iz Ljubljane. Nanj je pripel spominski trak Zdravko Vidrih. Nato je spregovoril o partizanskih poteh Lado Lapanje, član Odbora partizanskih kurirjev Slovenije. Predstavniki pokrovitelja, kakor tudi predstavniki Odbora ob žici okupirane Ljubljane, partizanskih kurirjev in osnovne šole Prežihov Voranc so domačim pionirjem podarili knjige, slike in značke ljubljanskega ilegalca.

Slovesnost je potekala na dan, ko so se začele uresničevati stare obljube. Začela se je namreč mladinska delovna akcija, ki je namenjena elektrifikaciji. Trajala bo do 29. avgusta. Videti pa je tudi gradbeni material za gradnjo ceste, ki bo Gorenjo Trebušo povezovala z Vojskim. K. MAKUC

Sredi ograjene kraške njive tik pred vasico Mali dol stoji spomenik z napisom: »Zvestemu kraškemu kmetu in dobremu očetu — sinovi«.

Spomenik
sredi kraške
njive

V lepi kraški vasi Mali dol pri Komnu so odkrili 6. tm. spomenik, ki je posvečen preprostem kmetu Alojzu Furlanu, po domače Gškocu. Postavili so mu ga na lastne stroške sinovi. Slovesnemu odkritju je prisostvovalo veliko število borcev in družbenopolitičnih delavcev. Med njimi je bilo mnogo tovarišev, ki so sodelovali v NOB od začetka upora.

Pokojni Alojz Furlan je bil namreč med prvimi, ki so se zavedali nujnosti oboroženega boja proti okupatorju. Bil je zaveden kmet, eden tistih, katerim smo lahko hvaležni, da je prelepi Kras ostal slovenski. Nikdar ni klonil. Preživel je dve vojni in po drugi je moral sam obnoviti požgano domačijo ter je sam vztrajal na njej.

Alojz Furlan se je rodil leta 1878. S pet let mlajšo ženo sta vzgojila šest otrok, ki so razen enega odšli s trebuhom za kruhom celo v Argentino. Vzgojala sta jih kot zavedne Slovence. Pri njih je imel varno zatočišče tudi pokojni narodni heroj Anton Šibelja-Stjenka. Živo se ga spominjajo mnogi partizani, kajti za vsakega je našel hrane. Večkrat se je zgodilo, da je četi partizanov postregel s celim škafofom terana, tako je bil ponosen nanje. Tudi njegov najmlajši sin Lojze, znan kot Milko, je bil partizan: komandant 3. bataljona Južnoprimskega odreda. Kljub starosti pa okupator pokojnemu Furlanu ni prizanesel. Po znanem partizanskem napadu na nemško kolono v Dovcah 2. februarja 1944 je fašistična drhal požgala vse vasi okoli Komna (15. februarja) in odgnala prebivalstvo. Furlana in ženo so odgnali v nemško taborišče, iz katerega se žena ni vrnila.

Njegov lik, ki ga je izklesal iz velikega bloka lipiškega marmorja akademski kipar Negovan Nemec, ponosno zre proti obnovljeni vasi; postavili so ga sredi njiv nad njo. Odkrili so ga ob preprostih besedah, ljudski pesnik Jože Jazbec je prebral svoje pesmi o Krasu in nenehnem boju zanj, pionirki pa sta zaključili slovesnost s pesmijo, ki potrjuje, da žrtve starega rodu niso bile zaman; zapeli sta pesem »Svobodna domovina«.

POLDE VREBOVŠEK

IMELI SMO LJUDI

Vili Vovčko

Kot žrtev prometne nesreče je marca preminul borec Vili Vovčko. Star je bil komaj 48 let. Ko mu je bilo šele petnajst let je s starši odšel v partizane leta 1944. Bil je dodeljen zaščitnemu bataljonu glavnega štaba. Januarja 1944 je bil poslan na vojaško akademijo v Sovjetsko zvezo. Do leta 1950 je bil letalski oficir JLA.

Franc Vidmar

V Predmeji nad Ajdovščino so se aprila za vedno poslovili od Franca Vidmarja. Rodil se je leta 1913. Vpoklican je bil v italijansko vojsko, toda ob okupaciji se je takoj opredelil za NOV in vstopil je v Prekomorsko brigado. Udeležil se je bojev po vsej Dalmaciji.

Angela Soklič

Na Gorjah so aprila pospremili na zadnji poti Angelo Soklič, Mozovo mamo. Rodila se je na Koroški Beli leta 1903. Ze julija 1941 se je aktivno vključila v osvobodilno gibanje. Z vsem, kar je mogla, je pomagala prvim partizanom. Zato ji je bilo dvojno štetu vse okupacijsko obdobje.

Rudolf Kuštrin

Na Pečinah na Sentviški planoti so se 1. aprila za vedno poslovili od borca Rudolfa Kuštrina. Rojen je bil leta 1905. V NOV je vstopil februarja 1943. Bil je borec Cankarjeve brigade. Zaradi boleznij je bil decembra istega leta poslan domov, kjer se je vključil v narodno zaščito. Bil je odlikovan.

Venceslav Gosar

V ljubljanski bolnišnici je 19. marca preminul Venceslav Gosar iz Cerkna. Rodil se je pred 67 leti. Z OF je začel aktivno sodelovati avgusta 1942, v NOV pa je vstopil januarja 1944. Po osvoboditvi je bil v odboru ZVVI.

Janko Murovec

V Lokovcu so se 14. aprila za vedno poslovili od Janka Murovca. Rodil se je leta 1925. Ze januarja 1943 je bil

borec Primorskega odreda. Zaradi hude rane je moral oditi na zdravljenje. Potem je ostal na terenu. Bil je vojaški referent za Lokovec. Po osvoboditvi je opravljal številne funkcije.

Ana Homar

V Nevljah pri Kamniku so 6. maja pokopali Ano Homar. Skupaj s pokojnim prvim možem Lovrencem Brlecem se je vključila v osvobodilno gibanje že julija 1941. Moža so gestapovci ubili na begu, njo pa so najprej zaprli v Begunjah, nato pa so jo z otrokoma izselili v Niederfels. Umrla je v starosti 55 let.

Leopold Jug

V Sevnici so 7. marca pokopali Leopolda Juga. Rodil se je pred 67 leti v Kalu nad Kanalom. Ko je posebno rimsko sodišče obsodilo brata, se je oče z vso družino izselil v Jugoslavijo. Bil je aktivni udeleženec NOB.

Radovan Benčič

V Kopru so se 13. aprila za vedno poslovili od Radovana Benčiča. Rodil se je leta 1909 na Kozini. Kot mladenič je sodeloval v naprednih društvih, zaradi česar je moral okusiti fašistične zapore. Ze februarja 1943 je bil sprejet v vrste KPS. Na kozinskem terenu je opravljal razne funkcije, bil pa je tudi predsednik gospodarske komisije.

Franc Seljak

V Kranjski gori so se pred nedavnim za vedno poslovili od Franca Seljaka. Rodil se je leta 1912 v Bukovem vrhu pri Idriji. Bil je borec 4. Prekomorske brigade. Umrl je zaradi nesreče.

Dragica Kurnik

Borci NOV iz Soštanja in Velenja so se 24. aprila za vedno poslovili od Dragice Kurnik. Rodila se je leta 1896 v Gornjem Gradu, pokopali so jo v Podkrajju. Z možem in otrokoma je bila že pred vojno včlanjena v napredno organizacijo, ki jo je preganjala takratna oblast. Zato so bili med prvimi, ki jih je okupator izselil v Srbijo. V Brajljini je sin Boris-Branko kot skojevec odšel v partizane maja 1943; avgusta 1944 je bil ustreljen v Jasiki. Tudi hči Tatjana je bila borka: politični komisar v Rasinskem odredu. Pokojna Dragica in mož France sta bila v Beogradu delegata SNOS.

Viktor Koder

V Podbrdu je 28. marca preminul borec Viktor Koder. Rodil se je leta 1908. V NOV je odšel februarja 1942. Boril se je v Gubčevi brigadi in potem v Briškem odredu. Prejel je dvojno odlikovanj.

Štefan Troha

V Stari cerkvi pri Kočevju so 3. marca pokopali Štefana Troha. Rodil se je pred 82 leti v Kranjih pri Cabru. Do vojne je živel na Milanovem vrhu. V času NOB je aktivno sodeloval z OF. Preživel je internacijo na Rabu, do osvoboditve pa je bil član NOO in NZ. Po osvoboditvi se je naselil v Ložinah in je bil marljiv družbenopolitični delavec.

Alojz Vertelj

V Zajčjem polju pri Kočevju je 2. aprila preminul Alojz Vertelj. Rodil se je leta 1907 v Trenti. Bil je borec I. Prekomorske brigade. Na Visu je prejel dve odlikovanji. Po osvoboditvi se je naselil na Kočevskem, kjer je aktivno sodeloval v družbenopolitičnih organizacijah.

Anton Kastelic

V Kočevju so 13. maja pokopali Antona Kastelica. Rodil se je v Predolah pri Grosuplju pred 71 leti. Od maja 1942 do osvoboditve je bil borec v Zapadnodolenjskem odredu in potem v 9. brigadi. V raznih organizacijah se je aktivno udeleževal do konca.

Marija Mavrič

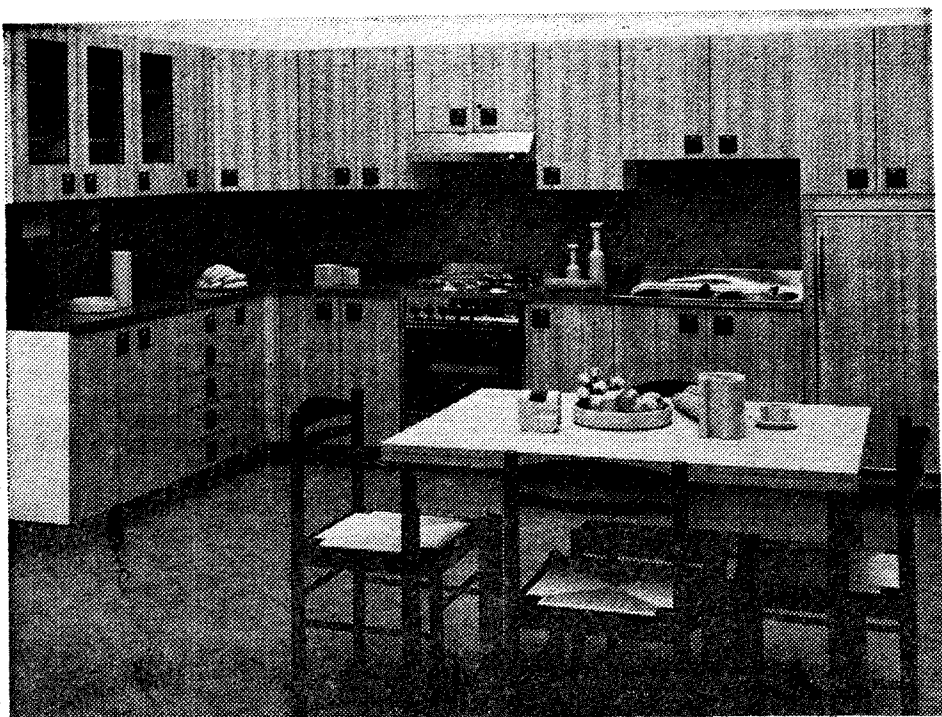
V Sentflorjanu je 18. aprila umrla Marija Mavrič, partizanska vdova. Rodila se je leta 1897 v Plešivcu. Mož Franc ji je padel v boju z Nemci na Mozirski planini leta 1942. Okupator je njo in štiri otroke razgal po nemških taboriščih. Pokopali so jo v Podkrajju pri Soštanju.

Ivan Belec

Borci in občani KS Trnovec-Topol (Medvode) so se 11. maja za vedno poslovili od kmeta borca Ivana Belca-Johana. Ze zgodaj se je aktivno vključil v delo na terenu, potem pa je postal borec Prešernove in Gradnikove brigade. Bil je aktiven v delu tudi kot član krajevne skupnosti.

Franc Marenk

Pred nedavnim so na zadnji poti pospremili na pokopališče v Gorjah Franca Marenka-Marenkovega ata. Rodil se je leta 1904 v Nomenju, v Gorjah pa se je naselil pred vojno. Vsa leta je bil aktiven in mnogo je pomagal partizanom. Bil je tudi član ZKS.

KUHINJA TANJA

Naša kuhinja ustvarja udobnost, svetlobo in toplino — nov ambient za nov način življenja.
Zato je kuhinja, ki si jo najbolj želite.
 Enostavnost oblik in racionalnost komponibilnih elementov dajejo kuhinji svetlobo, eleganco in sodoben videz.
 Vgrajeni gospodinjski aparati omogočajo gospodinjici dober razpored časa.

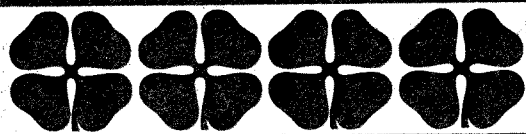

TOVARNA POHIŠTVA

AJDOVŠČINA — JUGOSLAVIJA — TELEFON 065-73010/73011 — TELEKS: 34340

paloma®

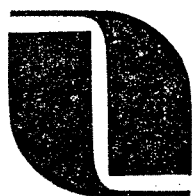
papirnate brisače

sladkogorska
sladki vrh

lesni kombinat
novoles

ново mesto
 68351 straža
 jugoslavija

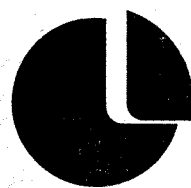

proizvaja:

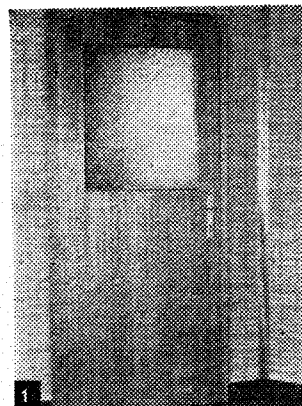
- stilno pohištvo: spalnice, dnevne sobe, jedilnice, delovne kabinete,
- moderno pohištvo: spalnice, dnevne sobe, knjižne regale
- gugalnike,
- žagan les,
- plastificirane predele,
- furnirsko embalažo

prodaja:

- na domačem trgu:
- direktno,
- preko trgovske mreže,
- prek lastne trgovine v Straži
- v inozemstvu:
- direktno,
- prek posrednikov

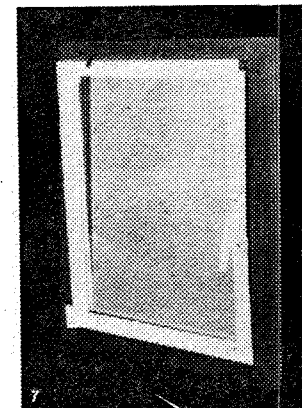
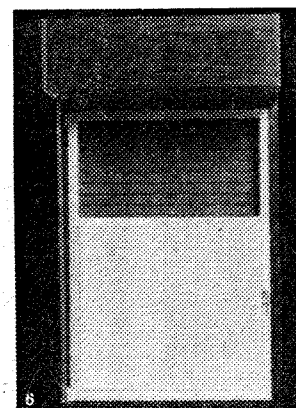
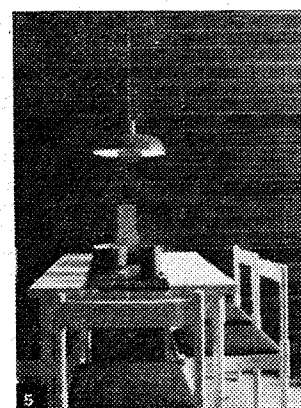
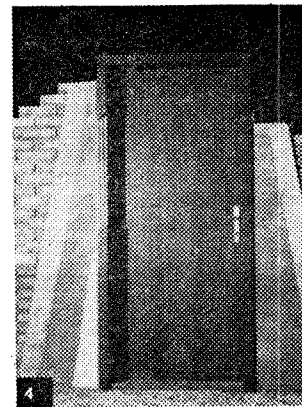
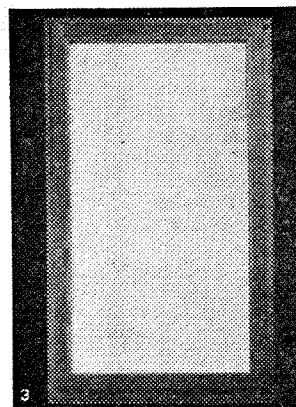
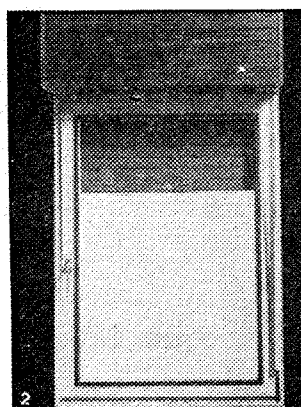

lesna
 slovenj gradec
 gozdarstvo in
 lesna industrija
 o. sol. o.

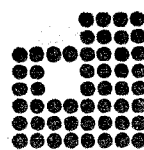

LESNA, SLOVENJ GRADec,
 vam s svojimi TOZD nudi:
 žagan les iglavcev, ladijski pod,
 iverne plošče — navadne in oplemenite-
 ne, oblažinjeno pohištvo in drugo.
 Tukaj vam želimo predstaviti naš pro-
 gram stavbnega pohištva ter stropnih
 in stenskih oblog.

1, 4 — SUMO vrata
 2, 3 — IZOLIR lips okna
 3 — Stenske in stropne obloge
 6, 7 — INTRO okna

TUDI VI
 DOPISUJTE
 V NAŠ ČASNIK

DELO

CASOPISNO IN GRAFIČNO
 PODJETJE LJUBLJANA

Tiska časopise, revije, knjige, publika-
 cije, razglednice, prospekte in reklam-
 ne tiskovine.*

Izdeluje enobarvne in večbarvne kli-
 šeje v najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je specializirani
 obrat za večbarvni tisk, lakirnica in
 plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski dnevnik
 »DELO«.

Tednik ITD, štirinajstdnevnik NAŠI
 RAZGLEDI, revijo AVTO, revijo STOP,
 revijo JANA, ZABAVNIK

SLOVENIJALES

LESNO KEMIČNA INDUSTRIJA

lesonit
 ILIRSKA BISTRICA

PREBERITE

SREČANJE KRAJEVNIH SKUPNOSTI RAVNE-BATE IN BLEJSKE DOBRAVE

V nedeljo, 13. junija 1976, bo ob 11. uri v zaselku Podlake nad Grgarjem srečanje krajanov pobratenih skupnosti Ravne-Bate in Blejske Dobrave.

Vemo, da se je veliko število krajanov Blejske Dobrave bojevalo na Banjski in Trnovski planoti v Vojkovi, Prešernovi in drugih brigadah 9. korpusa. Sedem od teh je v teh krajih tudi darovalo svoja življenja. V spomin padlim borcem in v zahvalo prebivalcem Banjske in Trnovske planote, ki so borcem NOV vse-skozi pomagali in jim dali vse, kar so imeli, od tople besede do ognjišča in zadnjega krompirčka, je vznikla želja po pobratenju.

Listina o pobratenju je bila podpisana 29. junija 1975 na Ravnah in 31. avgusta 1975 na Blejski Dobravi.

Vabimo, da se udeležite srečanja, ki bo v zaselku Podlake, ko se bodo ob spomeniku padlimu sekretarju SKOJ Vojkove brigade Milanu Kalanu-Kleku misli starih znancev, prijateljev in soborcev vrnila v čase, ko se je v dimu in krvi kovalo bratstvo.

Podrobnejše informacije lahko dobite pri Ludviku Ambrožiču, KS Blejska Dobrava in pri ZZZB NOV Nova gorica, telefon 21-049.

IŠČEMO BORCE, KI SO SEPTEMBRA 1943 JURIŠALI NA TURJAK

Pripravljamo srečanje borcev 2. bataljona Prešernove brigade, ki so devetnajstega septembra pred trinajsetimi leti ob pomoči vseh enot Gorenjske brigade osvojili grad Turjak.

Naši seznams so nepopolni in zato prosimo vse borce 2. bataljona, naj pošljejo svoje naslove na naslov: Ivanka Švara-Irena, Titova 26, 61000 Ljubljana, naročniki »Glasa« pa lahko oddajo svoj naslov v uredništvu »Glasa«, Moše Pijade 1, 64000 Kranj, kjer jih bosta dvignili partizanki Sonja in Marija.

Čeprav bo srečanje šele jeseni, vas prosimo, da pohitite z naslovi, saj se bomo po trinajsetih letih morali zadnjič organizirano srečati v tako velikem številu.

Hvala in tovariški pozdrav!

FRANC JERNEJC-MILČE
politikomisar 2. bataljona
Prešernove brigade

PRAZNIK KRAJEVNIH SKUPNOSTI BUKOVICA-ŠENKOV TURN IN VODICE

Družbenopolitične organizacije ter krajevni skupnosti Bukovica-Šenkov turn in Vodice vabijo na praznovanje krajevnega praznika — trinajstega junija — z naslednjim programom:

— v soboto, 12. junija, bo ob 15. uri pohod »Po poteh partizanske Rašice«; zbirališče pri smučarski koči na Selu, ob 18. uri pa bo kulturni

program in tovariško srečanje ob tabornem ognju;

— v nedeljo, 13. junija, bo ob 14. uri koncert pihalnih godb pri zadržnem domu v Vodicah.

Vabimo občane in borce NOV, posebno pa aktiviste in terenske politične delavce meneskega, smleskega in vogljanskega območja ter borce Gorenjskega odreda. ZB NOV BUKOVICA-ŠENKOV TURN

VABIMO NA POHOD »PO POTEH KOKRŠKEGA ODREDA«

V nedeljo, 20. junija, se bo med šesto in sedmo uro zjutraj začel pohod »Po poteh Kokrškega odreda«, in sicer iz sedmih strani: iz Mač, Preddvora, Jezerskega, Bašlja, Po-veij, Gozda in iz Loma. V vseh teh krajih so določena zborna mesta in čas odhoda, udeležence pohoda pa bodo spremljali planinski vodniki in drugi.

Sklepna slovesnost bo ob 11. uri na jasi na Kališču.

Ze tradicionalni spominski pohod na Kališče ob dnevu Kokrškega odreda bo ob vsakem vremenu, le da se ob slabem vremenu program na Kališču ustrezno spremeni.

Vabljeni borci kokrškega odreda, drugi borci in aktivisti!

ODBOR ŠTIRINAJSTE

Prejšnjo sredo (2. junija 1976) se je sestel in konstituiral novi odbor 14. divizije, sestavljen po delegatskem načelu.

Odbori 1. SPUB Tone Tomšič, 2. SNOUB Ljubo Šerčer in 13. SNOUB Mirko Bračič so vanj izvolili po tri delegate, divizijske štabne enote pa zastopata dva (Viktor Avbelj-Rudi in Mira Mihevc). Dogovorili so se, da bo odboru predsedoval vsako leto eden izmed predsednikov brigadnih odborov, druga dva pa bosta podpredsednika. Letos odboru predseduje Miha Butara-Aleks kot predsednik odbora Šerčerjeve brigade, podpredsednika pa sta Stane Lavrič in Vlado Mišica-Miha.

Odbor 14. divizije ima nalogo povezovati delo brigadnih odborov in usklajevati akcije za oživljanje bojnega izročila Štirinajste. Predvsem se kaže potreba pomagati mladinskim, športnim in šolskim vodstvom, ki spontano in množično organizirajo pohode po poteh 14. divizije in sicer tako, da bi se vsakega takega pohoda ali prireditve udeležili tudi borci Štirinajste in mladim pripovedovali o vrednotah narodnoosvobodilnega boja.

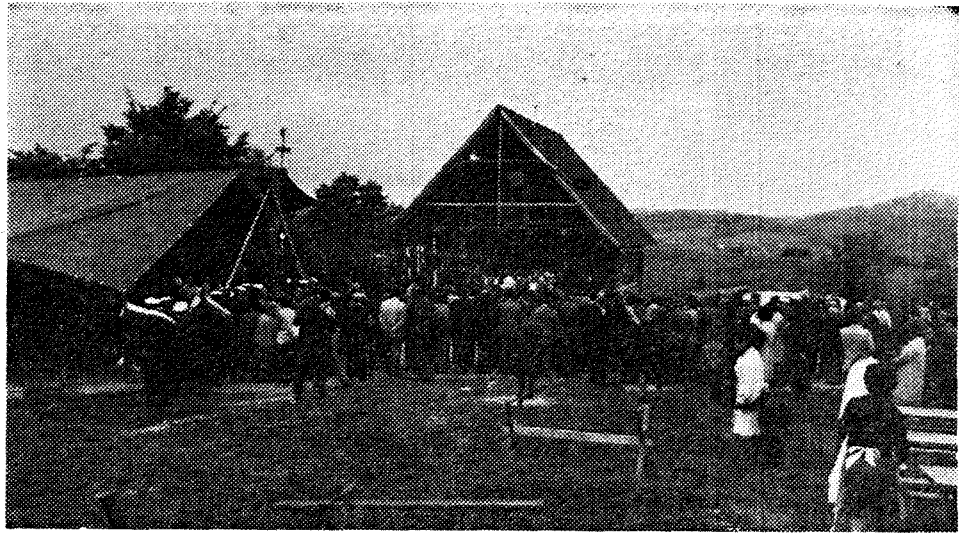
Prosimo, da mladinske, športne in šolske organizacije pohode in prireditve odboru vnaprej prijavljajo na naslov: Odbor 14. divizije, Vrtača 11, 61000 Ljubljana.

Trenutno najpomembnejša naloga odbora Štirinajste je odkritje spomenika narodnemu heroju Jožetu Klanjšku-Vasji, komandantu 14. divizije in sicer med pohodom na štajersko, ki bo na dan borca, 4. junija letos, v Moravčah. M. I.

OBVESTILO

Borce Briško-beneškega odreda obveščamo, da udarniške akcije v Kožbani ne bo 12., marveč 26. junija. Podrobnejša obvestila bomo sporočili pozneje.

ODBOR BRIŠKO-BENEŠKEGA ODREDA

Vreme nam ni bilo naklonjeno, srečanje pa je bilo kljub temu prijetno.

Srečanje v domačem kraju

Tovariško srečanje borcev »Semičanov«, ki dandanes sicer ne žive več v domačem kraju, je bilo v nedeljo, 16. maja letos.

Priprave za srečanje so se začele že lani, ko smo se lotili zbiranja naslovov naših borcev.

Ob aktivnem sodelovanju vseh družbenopolitičnih organizacij in še posebej mladine, smo nedeljsko slavo začeli s kulturnim programom. V pozdravnih besedah je prvoborec Franc Košir orisal

gospodarski napredek Semiča od prvih povojnih let do danes. Mladinci in pionirji iz osnovne šole v Semiču so pripravili »partizanski miting«.

Preprosto povedano, sreča-

nje je bilo nepozabno. Stevilni udeleženci srečanja so se srečali prvič po vojni. Odločili smo se, da bodo ta slava odslej tradicionalna. Ob koncu samo še to, da se je od sto petdeset Semičanov katerih naslove smo imeli, udeležilo srečanja sto dvajset in seveda mnogo več domači nov. Vse tiste pa, ki jih nismo obvestili, prosimo, da nam pošljejo svoje naslove.

ZB NOV Semič

MATURANTI EKONOMSKE ŠOLE SLOVENJ GRADEC

Po Koroškem

Dne, 20. maja so imeli maturanti ekonomske šole Slovenj Gradec strokovno ekskurzijo po slovenski Koroški — v Avstrijo. V enem dnevu so obiskali vse pomembnejše kraje slovenskega etničnega ozemlja.

Mejo so prestopili na Holmecu in nadaljevali pot skozi Pliberk. Ustavili so se v Globasnici, kjer jih je čakal vodič, zavedni Slovenec.

Prvi cilj je bila najsevernejša slovenska vas Djekše. Na pokopališču so videli mnoga slovenska imena, ki dokazujejo, da so tam živeli in še živijo Slovenci.

Nadalje so obiskali grad Veliko Ostrovcico.

Najbolj svečane trenutke so doživeli ob obisku »vojvodskega prestola« na

Gospodsvetskem polju. V mislih so se preselili daleč nazaj v čas, ko je v tistih krajih bila doma slovenska beseda. Žal pa so videli, da na spominski plošči ni niti najmanjšega sledu o Slovencih. Nikjer se niti z besedico ne omenja, da so tod volili slovenske kneze, s svojimi običaji.

Ogorčeni nad krajo naše zgodovine so se poslovili od »vojvodskega prestola« in Gospodsvetskega polja. S pogledom so zajeli cerkev Gospe Svete in se mimo Krnskega gradu odpeljali proti Celovcu. Z zanimanjem so prisluhnili zgodbi o nastanku mesta in znamenitega celovskega zrnja.

Posebno doživetje pa je bil obisk lepega Vrbskega jezera, odkoder so se pričeli vračati proti domu.

Ustavili so se še na Poljani, pri spomeniku, kjer so potekali zadnji boji 2. svetovne vojne v Evropi.

Maturantje so se vrnili s te ekskurzije bogatejši za mnoga spoznanja. Profesor Potočnik je mnogo ur posvetil prav problematiki »koroškega vprašanja«, tako da so odšli dobro pripravljeni tudi na osebno srečanje s temi kraji.

Vrnili so se z mnogimi vtisi in spoznanji, kako lepa je ta pokrajina in kako pomembna za naše ljudi, ki živijo onstran meje.

Osebnost se se prepričali, da slovenskih podnapi- sov skoraj ni. Videli so tudi velike številke — 7 — po zidovih; sledove protesta, kateremu se pridru- žujejo tudi mladi iz Slovenije. ADOLF ANKON

Srečanje borcev Dolenjskega odreda

Nekdanji borci Dolenjskega odreda smo imeli 22. maja letos enajsto tovariško srečanje. Pokrovitelj srečanja je bila Skupščina občine Trebnje. Prireditve je bila organizirana v okviru praznika krajevnih skupnosti Veliki Gaber. Tega dne so svojci padlih in umrlih borcev Dolenjskega odreda brezplačno prejeli monografijo odreda, katere avtor je Jože Peskar.

Kljub slabemu vremenu se je udeležilo srečanja veliko število borcev, domačinov in predstavnikov družbenopolitičnih organizacij občine Trebnje in Grosuplje.

Srečanje se je začelo ob 14. uri z zborom pred novo osnovno šolo. Od tam so udeleženci srečanja odkorakali ob spremljavi koračnic godbe na pihala proti lovski koči. Na prireditvenem pro-

storu jih je v krajšem govoru pozdravil predsednik KS Veliki Gaber tovariš Anton Praznik.

Slavnostni govornik je bil nekdanji politični komisar odreda Dušan Rebolj-Bor. Medtem je delegacija borcev položila venec na skupno grobnico padlih partizanov na Griču.

Tovariš Bor je orisal borbeno pot odreda in pozval

mladino, da nadaljuje tradicije NOB in da koristi njene izkušnje v pripravah za SLO in uveljavitev družbene samozaščite. Sprejvori je tudi o desetletnem delu odbora borcev Dolenjskega odreda in ga ocenil za zelo uspešnega.

V pestrem kulturnem programu so sodelovali mladinci, pionirji, harmonikarji in mešani pevski zbor KUD Veliki Gaber. Ob zaključku slovesnosti so prebrali sklep sveta KS o podelitvi priznanj zaslužnim delavcem na posameznih področjih dejavnosti. Posebno priznanje je bilo dodeljeno odboru borcem Dolenjskega odreda.

Odbor borcev »Dolenjskega odreda«

Priznanje Tonetu Sotlarju-Petru

Pred kratkim je bila v prostorih republiškega odbora ZZZB NOV Slovenije skromna slovesnost ob sedemdesetletnici Toneta Sotlarja-Petra. Povedati je treba, da je bilo to tudi iskreno srečanje dolgoletnih delovnih tovarišev, saj je bil Tone Sotlar-Peter, terenski politični delavec od 1941. leta, kar sedemindvajset let član tega delovnega kolektiva.

Na fotografiji: ob tej priložnosti je Janko Rudolf, predsednik republiškega odbora ZZZB NOV Slovenije, izročil Tonetu Sotlarju-Petru medaljo zasluge za narod s srebrno zvezdo.

7D

Pol tisočletja staro mesto

Pripeljal je vlak

To je naš stric

Plačaj in čakaj!

Učna ura NOB

»Zapojmo še eno, tisto našo, partizansko...« so dejali in pesem je še dolgo odmevala tja v tišino kočevskih gozdov

Ponovno smo se srečali.

Tokrat smo se skupaj odpravili na izlet v neznano, kot pravijo tem že običajnim potovanjem ob koncu šolskega leta, ki so ga letos že deseto leto zapored organizirali učenci in delavci Doma Majde Silc iz Smihela pri Novem mestu, pa odbor 10. SNOUB »Ljubljanske«.

Hinko Bratož-Oki, Franc Bambič-Leteči, Vladimir Senk-Gaber, Olga Bratuž-Breda, Stana Kos-Spela, Franci Peternelj, Vladoša Simčič-Tiranova... ter sto petdeset fantov in deklet, da ne naštevamo imena delavcev dijaškega doma v Smihelu pri Novem mestu, ki za te mladi ljudi dobesedno žive.

»Toliko iz narodnoosvobodilnega boja nisem slišala v vseh letih svojega šolanja, kolikor sem zvedela v enem samem dnevu!« mi je pred leti, ko smo se vrnili z izleta v neznano, dejala naša učenka.

Tako je začel nizati spomine na vrsto izletov v neznano Marjan Tratar-Učo, dolgoletni vzgojitelj mladega rodu v domu, ki nosi ime narodne heroine Majde Silcove.

Le nekaj smo jih utegnili zabeležiti.

**RAZVIJANJE IN NEGOVANJE
REVOLUCIONARNIH TRADICIJ**

»Kdo bi lahko pozabil pripoved Hinka Bratuža-Okija o tisti jeseni leta 1943, ko je na Ilovi gori padel cvet mladih borcev, ki so iz Ljubljane komaj prišli v to brigado...! Ali pa tisto jutro, ko smo pred gradom Turjak prisluhnili besedam narodnega heroja Staneta Semiča-Daktija o junaškem boju borcev narodnoosvobodilne vojske...! In tisto leto, ko smo prek Gorjancev in Kolpe pohiteli v Gorski Kotar, kjer so borci 10. SNOUB, z imenom Ljubljanska, v zimi leta 1943 in 1944 bili hude boje in izgubili mnoge tovariše...!

Pa vendar je spomin, v vrsti spominov, ki je mnogo več kot to; šli so na Golo, kjer se je rodila 10. SNOUB »Ljubljanska«, in se ustavili sredi gozda.

»Bilo je ob osamelem grobišču, kjer leže pod rušo pomorjeni borci, ki so jih zajeli Nemci. Vladoša Simčič-Tiranova je, kot zna to samo ona, recitirala pesem o partizanu, pokopanem sredi gozda, ki govori takole:

Vsak dan prileti ptičica in zažgoli pesmico nad njegovim grobom.

V tistem trenutku se je na veji smreke zazibala drobna ptičica in zažgoleda pesmico... Obstali smo kot vkopani in tudi Vladoša je komaj dokončala svojo pesem. Tihom smo se spuščali v dolino Iške in mladina je še dolgo le šepetaje govorila.«

»Kdo bi lahko ne imel rad takšnih učnih ur!« je dejalo dekle svetlih las.

In kje smo vse tej pravzaprav nena- vadni učni uri prisluhnili letos?

Začela se je v Dvoru pri Žužemberku pred spominskim obeležjem, kjer je pokopanih tisoč petsto borcev, se nadaljevala skozi Rog, srce odpora majhnega slovenskega naroda. Tistega naroda, ki je zmagal zato, ker je vedel, za kaj se bori! Tistega naroda, ki ga je močnega in neuklonljivega delalo tovarištvo, bratstvo in enotnost!

»Tistega naroda, ki je reševal ranjene tovariše, pa čeprav je ob reševanju padlo več drugih!« kot je med potjo dejal Vladimir Senk-Gaber.

Bili smo v Stari cerkvi, v Ložinah in v Dolenji vasi, kjer živi sestra Majde Silcove, peljali smo se mimo Grčaric in se najdlje pomudili ob spominskem obeležju v Jelenovem žlebu, ob tem pomniku v teh večnih gozdovih.

»Ob pomniku, ki kot opomin govori o tem, kaj zmore obrambno sposo-

ben narod!« kot je dejal Hinko Bratož-Oki.

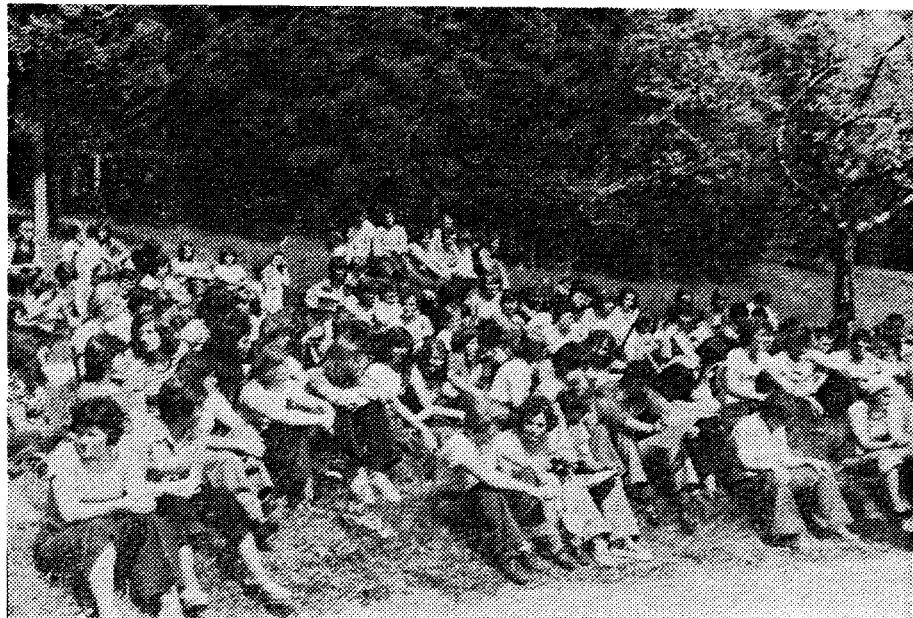
In četudi bi stopetdeset deklet in fantov iz Dijaškega doma Majde Silc iz Smihela pri Novem mestu ne premerilo tako dolge poti in bi se z minuto tišine ustavilo samo v Mrtilozi na področju Loškega potoka, kjer stoji spominsko obeležje štirim učiteljem — Janku Benedičiču, Ladu Čuku, Tonetu Dvoru in Pavlu Šilovcu — ki so »do smrti služili svobodi naši«, bi to ne bila nič manj velika učna ura našega narodnoosvobodilnega boja.

Potem se je spet oglasilo dekle svetlih las.

»Zapojmo še eno, tisto našo, partizansko...«, je dejala in pesem je še dolgo odmevala tja v tišino kočevskih gozdov; v njej je bilo toliko ljubezni do domovine, da smo jo ponesli še s seboj, ponosni, in z eno samo mislijo:

Takšnih učnih ur pa ne more imeti vsak narod!

MILENA ŠTRAJNAR

Mladi iz doma Majde Silc iz Smihela pri Novem mestu v Jelenovem žlebu, 29. maja letos

NAPAD

Med vojno so partizani napadali nemške vlake, postojanke in še druge sovražnikove objekte. Tudi v Vuzenici so napadli vlak blizu Sentvida. Ko je vlak pripe-

ljal, so ga partizani napadli in streljali na vse strani. Pobili so nekaj Nemcev in zaplenili veliko orožja in streliva.

Tako so med vojno tudi v Vuzenici partizani bili hude boje s sovražnikom.

DANI KREMZER

OBISKALA NAS JE ALBINCA HOČEVAR-MALI — Ondan nas je na naše povabilo obiskala tovarišica Hočevarjeva. Koliko lepih in pretresljivih spominov na vojne dni nam je povedala! Ko je govorila o malem Dušku, mislim da je bil doma iz Zumberga, je imela solze v očeh. Ko so mu fašisti ubili starše, je bil star dvanajst let... postal je borec narodnoosvobodilne vojske in je 1943. leta padel na Osredku. In kaj je bilo v tem žalostnem in hudem boju za svobodo najlepše, smo jo povprašali. »To, da si bil pripravljen za tovariša storiti vse, žrtvovati tudi svoje življenje,« je dejala Albinca Hočevar-Mali, narodna heroina. Na fotografiji: »mladi kurirji« iz osnovne šole Borisa Kidriča iz Maribora z narodno heroino Albinco Hočevar-Mali, ravnateljem Francem Pečkom in Marico Cerkovnik, mentorico zgodovinskega krožka.

Foto in tekst: SABINA STIVAN

Pregnali so nas

V Grubišnem polju sem bila zadnjič 1974. leta... Hodila sem od hiše do hiše in bilo mi je toplo pri srcu, ko sem spet videla ljudi, ki so nam pomagali v najhujših trenutkih»

»Kako je bilo takrat, ko si bila pre-

gnana, sem povprašala staro mamo?« »Ko se je začela vojna, sem z možem in s tremi hčerkami živela v Toplicah pri Zagorju. Stanovali smo v šoli, ker je bil mož šolski upravitelj. Nemci so takoj začeli s preganjanjem zavednih Slovencev. Spominjam se, da jih je najbolj motila slovenska tiskana beseda. Na šolsko dvorišče so zmetali vse slovenske knjige in jih odpeljali na smetišče.

Spominjam se tudi, kako so nekega dne prignali nemški policisti na šolsko dvorišče polno rudarjev v umazanih delovnih oblekah. Pobrali so jih kar iz jame in separacije. Stati so morali ob zidu šolskega poslopja z dvignjenimi rokami. Vse nas je skrbelo, kaj bo z njimi. Izbrane so potem odvedli na kolodvor, jih stlačili v živinske vagone in jih odpeljali na prisilno delo v Nemčijo.

Nekega večera nas je zbudilo močno trkanje. Odprla sem vrata. V sobo so stopili nemški vojaki. Začeli so vpiti, naj se hitro pripravimo na pot. Začela sem zlagati stvari v kovček. Ko smo odhajali, so se mi utrnile solze... Te solze so pomenile bolečino, ki me je pekla ob misli, da zapuščamo rodni kraj in ob misli na neboljane deklice ob sebi.

Odpeljali so nas v dvorano šolskega doma, kjer je bilo že mnogo drugih Zagorjanov. Kamor sem se ozrla, povsod so bili objokani obrazi, poslavljanje in objemanje. Po eni uri mučnega čakanja, so nas stlačili v tovornjake in odpeljali v Rajhenburg, današnje Brestanico, po dveh dneh pa v taborišče v Slavonsko Požego.

Živelimo v velikih barakah, ki so bile napolnjene z ljudmi do zadnjega kotička. Hrana je bila zelo slaba in nekako smo se tolažili s prepečencem, ki smo ga prinesli s seboj.

Po štirinajstih dneh so nas ustaši

odpeljali v Grubišno polje v Slavoniji. Tja smo se vozili tri dni in tri noči brez vsake oskrbe. Kmetje so nas sprva sprejeli z nezaupanjem, potem pa, ko so videli, da smo pošteni ljudje, so bili z nami prijazni. V Slavoniji so živeli Hrvati, Srbi, Židje, Čehi, Madžari in še drugi. Naselili so nas v hišah pregnanih ali ubitih Srbov. Morali smo obdelovati polja in skrbeti za živino. Ker nisem bila vajena kmečkoga dela, so me zelo bolele roke. Včasih od bolečin sploh nisem mogla spati.

Dekleta so morala v hrvaško šolo. Prvič smo bili osvobodjeni 1942. leta, žal le za nekaj ur. Tedaj smo stanovali v hiši nekdanjega logarja Srba. Partizani so zvedeli, da je v skednju skrita puška. Neke noči so prišli ponjo. Tudi v tej hiši nismo bili dolgo. Preselili smo se morali na drugi konec Grubišnega polja. Partizani so večkrat napadli nemško postojanko. Pokanja in strahu smo se naučili polno mero. Poleti 1944. leta so partizani osvobodili Grubišno polje. Bili smo veseli in srečni, saj smo vedeli, da naše izgnanstvo ne bo več dolgo trajalo. Decembra istega leta so partizane prisilili k umiku iz Grubišnega polja kozaki, ki so bili v nemški vojski.

Konec aprila je skozi Grubišno polje napredovala jugoslovanska armada. Spominjam se kamionov, tankov in oklepnikov, na katerih je pisalo: Beograd—Zagreb—Ljubljana—Trst. Zopet smo bili objokani, toda zdaj od sreče in veselja, saj je bila zmaga na pragu.

Domov smo prišli 15. junija.

Z mnogimi družinami se še sedaj dopisujemo in obiskujemo. V Grubišnem polju sem bila zadnjič 1974. leta... Hodila sem od hiše do hiše in bilo mi je toplo pri srcu, ko sem spet videla ljudi, ki so nam pomagali v najhujših trenutkih»

MAJA GROŠELJ

TV-15 ZA MLADINO

Bil je v Starem piskru

Danes je kmetu Ivanu Forteju, ki mi je pripovedoval spomine na vojne dni, že petinosemdeset let

Tudi dva vaščana iz naše vasi Podlipovice pri Izlakah sta bila zaprta v zloglasnem Starem piskru v Celju. Iz zapora so ju rešili partizani v znani akciji, ki je bila v noči med 14. in 15. decembrom 1944. leta.

Danes je kmetu Ivanu Forteju, ki mi je pripovedoval spomine na vojne dni, že petinosemdeset let.

Mož je pred leti doživel hudo nesrečo. Padel je po stopnicah in je imel pretres možganov, pa tudi delna kap ga je zadela in se teh dni ne spominja posebno dobro.

Pravi samo, da so bili pošteno presenečeni, ko so se ponoči odprla vrata celice. Mislili so, da sanjajo. Spominja se, da so jih razdelili v štiri skupine in jih odpeljali proti Kozjanskemu. Savinjski dolini, proti Šentjurju in Smartnem.

Dobro pa se spominja Podlipovčanke Pepce Kralj, ki je bila takrat stara dvajset let. Zaradi izdaje se je znašla v trboveljskem zaporu, nato so jo prignali v Stari pisker. Ostala je nekaj časa pri kmetu na Konjiški gori, v vasi Zgornje Slemenke. Dne 17. januarja 1945 so pridrveli Nemci. Bežala je, pa so

jo ustrelili. Najprej v koleno, potem so jo zakljali. Domači so pripovedovali, da je njena kri pritekla skozi pod v klet. Po vojni so domači izvedeli za njen grob in posmrtno ostanke prepeljali v rojstni kraj, kjer so jo pokopali na vaško pokopališče.

Starši njenega svaka, Stojčeva s Trojan, ki so ju bili tudi rešili iz Starega piskra, sta menda tavalala po Celju vse dopoldne. Da bi šla k partizanom, ni bilo mogoče. Oče Stojc je bil že prileten in se je moral pri hoji opirati na palico, žena pa je bila bolehnata. Na srečo ju je ugledal neki znanec iz Vranskega, ki se je s konji peljal po opravkih v Celje. Povabil ju je na voz in peljal mimo svojega doma najprej na Trojan. Tu so zvedeli, da je Stojčeva hiša polna Nemcev in da bi prišli iz dežja pod kap. Tako ju je raje peljal v vas Hrastnik pri Trojanah, kjer je živela njuna hčerka. Tu sta dočkala svobodo in se nato vrnila na opustošeni dom.

Oba sta že umrla, njun rešitelj, kmet iz Vranskega, pa je žalostno končal: Nemci so ga obesili v Frankolovem.

METKA REMS

KRAMLJANJE

Zapisu o prvem obrambnem dnevu bežigrajskim gimnazijcem bi lahko dali ime kar »najbolj prijetno presenečenje minulega tedna«. Zakaj? Zgodilo se je prvič, kaj bi to skrivali, da so se nam oglasili mladi iz ljubljanskih srednjih sol, pa bi se jim radi posebno zahvalili in jih povabili k nadaljnjem sodelovanju.

V tem času je prišlo tudi nekaj pisemc in sestavkov, v katerih je bilo čutiti začudenje, da na mladinski strani doslej Ivanu Cankarju in njegovi stoletnici nismo posvetili niti vrstice. Če o Ivanu Cankarju govori mlad človek, je nekaj povsem drugega, je zapisala naša stalna sodelavka.

Pa ni bila edina in tako smo danes nanizali nekaj misli, zapisanih v počastitev tega velikega praznovanja in naslovljenih na »TV 15 za mladino«.

Cankarjeve besede »dokler sem zvest resnici, sem zvest sam sebi, dokler delam v njenem imenu, bo moje delo rodovitno, ne bo ovenelo od pomladi do jeseni«, so bile vodilo, ki ga je v svojem sestavku napisala Alenka Medvešak, učenka osmega razreda iz hrastniške osnovne šole. »Tudi ti si se, ko borci narodnoosvobodilnega boja, bojeval za svobodo,« so besede Mire Mikše iz osmega razreda osnovne šole iz Cerknice, ki jih je napisala v sestavku »Svet, ki mi ga je odkril Ivan Cankar«. »Terjal si pravico, pa ti je nihče ni dal, nihče te ni hotel razumeti,« je še zapisala. »Pa nisi odnehal in prav si imel!«

Fotografijo Ivana Cankarja, ki jo objavljamo, pa nam je poslala

Marinka Sturm iz Ptičjega sela pri Cerknem.

Za današnje pisanje smo prihranili tudi misel Andreja Sušjana iz osmega razreda osnovne šole Riharda Jakopiča iz Ljubljane.

»Hodimo in bomo hodili po stopinjah borcev, da ne bo nikoli zamrl spomin na tista štiri strašna leta, ko je naše ljudstvo doživelo toliko gorja,« je obljubil Andrej. »Da se skromno oddolžimo vsem, ki so se bojevali za to našo svobodo, vsem, ki so za to našo svobodo žrtvovali tudi svoja življenja.«

Samo dobro tipkano stran smo odmerili vašim besedam, dragi mladi prijatelji, pa vendar je v njo vtakano toliko lepih in bogatih misli, da jih človek vedno znova rad in s ponosom prebira.

Lepo pozdravljeni!

Milena

TV-15 ZA MLADINO

Prvi obrambni dan

»Vsaka mladinka in vsak mladinec mora biti vedno pripravljen braniti naš samoupravni socializem in sleherno ped naše domovine, za katero so med narodnoosvobodilnim bojem mnogi žrtvovali tudi svoja življenja«

Odbor za SLO na I. gimnaziji Ljubljana Bežigrad je — v sodelovanju z ZRVS Boris Kidrič in vojašnico Ljube Šercerja — v soboto, petnajstega maja, izvedel prvi obrambni dan bežigrajskih gimnazijcev.

Načrt poteka obrambnega dne so pripravili člani odbora za SLO na šoli in člani ZRVS Boris Kidrič. Slednji so v obrambnem dnevu aktivno sodelovali, saj so vodili posamezne kolone, v katerih so bili razporejeni učenci po letnikih, pripravili pa so tudi predavanja na Orlah in na Urhu. Pri organizaciji in izvedbi so sodelovali pripadniki teritorialnih enot (učenci — prostovoljci) in učenci — taborniki, s svojo prisotnostjo pa so obrambni dan popestrili tudi vojaki vojašnice Ljube Šercerja iz Ljubljane, s katero osnovna organizacija ZSMS plodno sodeluje.

Ko so se učenci zbirali v podnožju Golovca, so nad Ljubljano viseli še temni, nič kaj prijazni oblaki. Prvi razredi, ki so sestavljali prvo kolono, so imeli zborna mesta v Bizoviku, drugi in tretji razredi, ki so sestavljali četrto kolono, pa na Rudniku. Oblaki so počasi prehajali prek Golovca in za seboj puščali modrino majskega jutranjega neba. Skozi bele koprene oblakov, ki so se vleкли za glavnino, so se prebijali prvi sončni žarki. Ni bilo več zaskrbljenih pogledov v nebo. Na mladih obrazih, predvsem na obrazih organizatorjev, so zaigrali radostni nasmehi, ki so pregnali vprašanje, kaj storiti, če bi bil dež.

Kolone so se počasi pomikale skozi prebujajoči gozd proti Orlam. Učenci so hodili v kolonah po dva in dva, med njimi so stopali vojaki... Mladi so se zanimali o življenju in de-

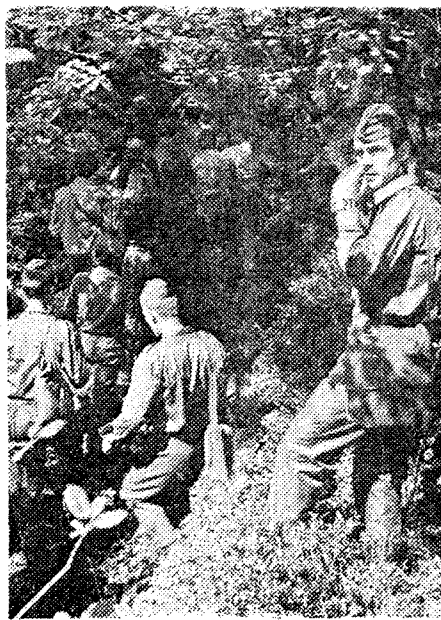
lu v vojašnici, o vojaškem poklicu, o služenju kadrovskega roka. Vojaki so se zanimali o delu na šoli, o delu osnovne organizacije ZSMS, o prostem času učencev in o njihovih konjičkih. Kmalu smo bili prijatelji in pot je bila ob prijetnem pomenku manj naporena in krajša.

Tako so se kolone kar naenkrat povzpеле na Golovec in nadaljevale pot po aleji spominov in tovarištva... Nemalokdo je bil presenečen, ko je videl skrbno urejene spominske kamne in njihov okoliš. Mnogi izmed sodelujočih so tudi s svojimi rokami pomagali pri urejanju te spominske poti, ki vodi ob žici okupirane Ljubljane, pa so obujali lepe trenutke, ki so jih preživeli kot brigadirji.

Hodili so brezskrbno, kajti na čelu kolone je hodila predhodnica, ki je budno pazila, da kolona ne bi padla v zasedo; vsaki koloni je poveljeval pripadnik teritorialnih enot, posamezne vode pa so vodili taborniki.

Tako se je po grebenu Golovca Orlam približevala kolona osemsto ljudi.

Na Orlah sta imeli prva in četrta kolona učno uro o postavljanju in pomenu zased, ki sta jo vodila tovariš Hočevar in tovariš Trampuž, člana ZRVS Boris Kidrič. Učenci so z zanimanjem sledili predavanju, na-

to pa so se napotili na Urh, kjer so učenci druge in tretje kolone poslušali rezervnega polkovnika Ivana Pezdirc, ki je govoril o narodnoosvobodilnem boju, o osvoboditvi Ljubljane in o pomenu obrambnega dne. »Vsaka mladinka in vsak mladinec mora biti vedno pripravljen braniti naš samoupravni socializem in sleherno ped naše domovine, za katero so med narodnoosvobodilnim bojem mnogi žrtvovali tudi svoja življenja,« je poudaril tovariš Pezdirc.

Nato smo se napotili v muzej — mučilnico na Urhu, kjer so domači izdajalci pomorili mnoge rodoljube. Mimo zločinskih obeležij smo hodili nemo, le srca so se stisnila, zgrozila... v spominskem parku na Urhu pa so vojaki pripravili razstavo in demonstracijo sredstev za zvezo.

Obrambni dan bežigrajskih gimnazijcev je bil sklenjen s tovariškim pomenkom ob malici.

Če skušamo oceniti akcijo, potem moramo reči, da je obrambni dan uspel zaradi prizadevnega sodelovanja učencev in učenk, pa učiteljskega zbora in organizacije ZRVS Boris Kidrič; zanimivi obrambni dan so popestrili tudi vojaki vojašnice Ljube Šercerja iz Ljubljane.

Vsem se najlepše zahvaljujemo in kličemo: na svidenje čez leto dni!

IZTOK LIPOVSEK

Ni bilo mogoče razumeti in tudi preprosto ni bilo. Rekli so: »Domov boš šel; pripravi se za pot!« Besede so bile kot glasba, tiha in oddaljena in naokrog vse polno notnega črtovja — iz bodečih žic. Samo smrt je bila resnica, bič in zadnji strel. Kaplja vode, skorja v blatu stisnjene kruha, pomoč tebi enakega — kaj je reševalo življenja na smrt obsojenih?

V vlakcu je, na železniški postaji v Linzu. Za rešetkami je tesno. Spremljevalca se polnih ust tolčeta po kolenih. Nestrpno pričakujeta, da bodo prispeli na Dunaj. O Gertrudi govorita, debeli in rdečelasi.

Njega so na Dunaju zaprli. Smrt kot da bi se hotela poigrati z njim: brez hrane, na cementnih tleh, morda vsak dan le nekaj tople vode. Spet v vagonu, potovanje v Graz in do Maribora, dokler niso prišli v Celje. »Izpustili me bodo. Ušel jim bom, pod nebo se bom dvignil, v svobodno gozdovo bom stekel, boril se bom in hodil po naših tleh...!«

Gestapo — zapori. Bil je doma in spet neskončno daleč od svojega hrepenenja. »Ti, ki si bil sekretar SKOJ, boš povedal imena vseh, s katerimi si sodeloval!« Telo je postalo težko, noge kot debli dreves. Ni mogel zbežati, še za besede mu je zmanjkalo moči. Slutil je smrt. Nasmehnil se je. Poznala sta se. Ne bo jim privoščil besede.

Zasiševanja so se začela v Stari grofiji in nadaljevala v bunkerju v Starem piskru. Lesena klop, pisalna miza, škripec in krvava vrv. Golega so obesili z glavo navzdol — nadljudje — in si prizadevali iztisniti zadnjo kapljo volje. »Povedal boš,« so kričali, ko je kri zalila oči. Najhujši je bil Hanikan, njegov nekdanji sošolec in sin peka iz Gaberij. Do nezvesti, le ubiti ga niso hoteli. Z vedri vode so mu vračali zavest in ga spet, od stopal do las pretepali z besom v očen.

Celica 34; kot truplo so ga vrgli na tla. Zaporniki so zbrali žepne robčke in mu z njimi vso noč hladili bolečine. Spet je premagal smrt in doživljal tovarstvo. Ure, minute, dan življenja — spet nova zmaga. »Ustrelili nas bodo, v Mariboru!«

Približno štirideset jih je bilo, med njimi štiri ženske, morda pet. Šestega januarja naj bi cevi izbruhale smrt. Kako čudne, kako okrutne igre. Zahtevali so,

PODOBE NASIH LJUDI

Sreča mnogim zapira oči

da briše s krpo svojo kri. Bilo je torej 24. decembra v letu 1942.

IZDAJALEC JE OPRAVIL DELO

»... O mladosti mislim kakor o dnevih, ki sem si jih vedno želel, a jih nikoli ni bilo. Otroci očeta skoraj poznali nismo, tako kmalu je umrl. Mati sama je morala skrbeti za mene in štiri hčerke.

Leta 1939 sem odšel v podoficirsko šolo. Če bi ne bilo vojne, bi verjetno postal pilot. Ko govorim o svoji mladosti, se spominjam tudi moje vasi Ponikve. Hudo trdo življenje je bilo takrat. Ljudje so bili brez sleherne socialne varnosti. Morda jih je bilo deset, ki so odhajali na delo (v železarno Store ali cinkarno v Celju!) Dandanes je zaposlenih petsto in več samo iz naše krajevne skupnosti. Ena sama hiša je v vasi, ki spominja na čas, ko so bile s slamo krite skoraj vse strehe.

Ze leta 1936 je bila v vasi ustanovljena partijska organizacija. V sokolskem društvu in društvu kmečkih fantov in deklet se je kalila zavest, ki je bila v poznejših letih pomembna opora NOB na tem območju. Avgusta leta 1941 je bil v Ponikvi ustanovljen, na pobudo Maksa Rižnarja, prvi odbor OF. V njem so bili še: Andrej Selan, tovariš Anderlič, Kincaj, Ivan Rečnik in jaz. Ustanovni sestanek je bil v Rižnarjevi pekarni. Orga-

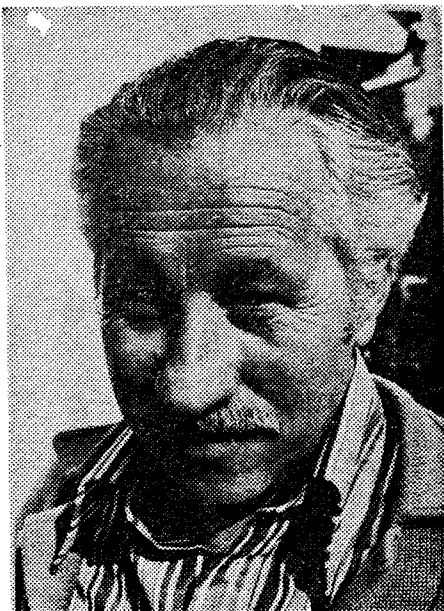
nizirali smo zbiranje potrebnega materiala za Celjsko četo in Pohorski bataljon.

Okrožni komite Osvobodilne fronte je zahteval, da se zaposlim kot pismonoša. S posredovanjem poštarja Gorenjaka mi je to tudi uspelo. Mladi in polni navdušenja za takšno delo smo žal pozabljali na konspiracijo. Četrtega maja leta 1942 smo bili izdani. Sredi popoldneva so se pripeljali gestapovci. Mene so aretirali na pošti, ostale tovariše pa na domovih. Gorenjak je dobro opravil hlapčevsko delo. Gestapovci so nas odpeljali v celjske zapore. Mesec dni so nas imeli za rešetkami. Mene so pozneje odpeljali v taborišče Borl pri Ptuj. Mučenje se je stopnjevalo. Na ljudeh so preizkušali svojo živalsko podlost. Takrat se je začel moj spopad s smrtjo. Spominjam se, da jim je tovariš Ivan Rečnik uspel uiti, vsi ostali, iz prvega odbora OF v Ponikvi, so padli pod streli v Celju in Mariboru.

Po približno treh tednih so me poslali v Mauthausen. Začel se je najhujši del mojega življenja. Veš, ves čas sem razmišljal, kako lepo bi bilo, če bi živel; smrti se pa kljub temu nisem bal. Dan za dnem sem bil pripravljen, da me bodo potisnili pred cevi, da bom končal kot že toliko mojih znanih in neznanih tovarišev. Resničnega upanja, da se bom rešil iz tistega objema smrti, nisem imel.

SMRT JE IZGUBILA BITKO

Gestapo — aretiran si kot član odbora Osvobodilne fronte... celjski zapo-

Peter Hlastec iz Ponikve pri Grobelnem

ri... Borl... Mauthausen... »Domov boš šel!«... spet celjski zapori, mučenje in odločitev... ustreljen boš v Mariboru.

Nemški vojaški stroj se je v Stalingradu odločilno pokvaril. Za debelimi zidovi, za ozkimi linami so drobne ženske roke nekaj pojasnjevale. Ne bodo vas ustrelili, ne bodo vas ustrelili. V taborišče boste odšli, v Dachau. Tako se je zgodilo v januarju. Dachau do maja v letu svobode.

Nič več ne išče primerjav; zakaj bi moral pojasnjevati, da je nekaj bolj črno od črnega, bolj krvavo od krvavega. V maju 1945 se je vrnil domov. Tipal je cvetje, debela dreves, stene domačih hiš, z nogo je dvigal prah na cesti, s pogledom se je dvigal v nebo in je bil srečen, da je vse to res. »Še danes se ne morem nagledati vsega,« pravi.

Vse delo po vojni, naj je bilo še tako naporno, je bil praznik. In kadar dandanes nekdo omeni, da o NOB ne bi veljalo toliko in na vsakem koraku govoriti spozna, da sreča mnogim zapira oči.

SILVO TERSEK

SOLIDARNOST

Od Robiča, mimo katerega je pred tisočletji tekla reka Nadiža v Sočo, se proti zahodu, med gorovji Stola, Mije in Breškega Jalovca, razteza področje, na katerem je precej na gosto nanizanih deset vasi. Samo vas Robedišče je naslonjena na vznožje Vogla, onstran hudournika Nadiže. Obdana je s treh strani z državno mejo. To je najzahodnejši del naše države, Breginjski kot imenovan. Ne glede na to, da je potres prizadel več vasi na Tolminskem in drugje, sem teh nekaj misli namenil Breginjskemu kotu, katerega usoda zaskrbljuje že vsa poveljna leta.

POTRES OPUSTOŠIL NAJBOLJ PASIVNE KRAJE

Revni kraji, ki jih je odmaknjenost za marsikaj prizadela, so ponovno občutili bič narave.

Se dobro nam je v spominu, ko je snežni plaz leta 1952 porušil spodnji del vasi Borjane. Tedaj je bilo podrtih več hiš, izpod katerih so izvlekli tudi nekaj mrtvih. Več let je trajala obnova, da so zacelili rane; človeških niso mogli.

Slabih deset let kasneje se je razvijalo neurje, posledica katerega je bila, da je pri vasi Podbeli hudournik Nadiža razdejal novi vodovod in odnesel s seboj precej plodne zemlje.

Lani se je iz istih vzrokov pri Homcu utrgal zemeljski plaz in poškodoval precejšen del ceste z mostom vred.

Sedaj se je tem naravnim razdiralnim silam pridružil še močan potres, ki je že tako siromašnim vasem prizadejal veliko gmotno škodo z dolgotrajnimi posledicami.

MED NOB SO SE IZKAZALI

Tudi v te, najzahodnejše kraje naše dežele, je prodrlo partizansko gibanje že v zgodnji pomladi leta 1943. Nastajali so prvi odbori OF, v naše vrste so prihajali dežertjerji iz italijanske vojske in mladeniči s terena. Po končanem pohodu v Beneško Slovenijo je bila na pogorju Mije že stalna skupina vojaških aktivistov, ki je lahko delovala ob močni podpori tamkajšnjega prebivalstva. Takrat smo imeli priložnost spoznati ljudi v teh vaseh, ki so našo vojsko vzeli za svojo in ji po svojih močeh pomagali. Do kapitulacije Italije je bila razvita že široka mreža političnih terenskih odborov. Prav vas Podbela ob Nadiži, kamor nam je bil dostop najlažji, je tedaj odigrala pomembno vlogo pri pre-

skrbi in obveščanju partizanskih enot. Tu di Breginj, v katerem je bila karabinjerska in vojaška posadka, je že pred kapitulacijo Italije vzpostavil zvezo z drugimi vasi in se povezal v antifašistično fronto. Breginjski kot je bil tedaj enoten v našem skupnem boju. Po kapitulaciji Italije so se vrste borcev okrepile z domačimi fanti, ki so prihajali domov. Med partizane so prihajala tudi dekleta. Vsa dolina ob Nadiži je zaživela, naša vojska se je podeseterila.

VASI SO SE IZPRAZNILE

Po vojni se je prebivalstvo v vaseh stalno krčilo, tako da je število ljudi zmanjšano za več kot polovico.

KAJ STORITI?

Breginjski kot pričakuje sedaj po potresu radikalne rešitve. Celotno problematiko bo potrebno reševati kompleksno. Obnoviti bi morali tudi tiste stavbe, ki jih je načel zob časa že pred potresom.

Ali moramo res čakati na elementarne nesreče, da se zavemo, kaj nam je storiti?

Če smo dovolj kritični, moramo na žalost ugotoviti, da nemalokdaj prav elementarne nesreče vzdramijo našo notranjost, prebudijo našo vsest, da se zavemo svojih slabosti in obveznosti. Šele tedaj bolj začutimo, da bi moral biti socialni čut sestavni del naše osebnosti, socialistične zavesti, da bi lahko uspešneje premagovali ovire, ki nam jih sleherni dan postavlja življenje.

Predsednik občinske skupščine Tolmin Anton Ladava in direktor zavoda za spomeniško varstvo iz Nove Gorice Emil Smole, ki sta pojasnjevala ukrepe po potresu, sta bila enotna v tem, da je potrebno obnavljati vasi zaradi ljudi, ne pa

Ata, zakaj pa odhajajo ljudje iz vasi?

samo zaradi posebnosti arhitekture. Potrebno je preprečevati odseljevanje ljudi, poskrbeti za materialno in človeško generacijo.

Glede spomeniške zaščite je bilo dano mnenje, da ekonomski faktor teži prej v prid obnove kot nove gradnje. Takoj se je treba lotiti objektov družbenega pomena, zlasti šol. Ker dela ne bodo mogla biti dokončana pred zimo, je treba objekte usposobiti za zasilno bivanje. Predsednik Ladava je še dodal, da bodo gradnjo, adaptacijo in obnovo pretežno izvajali s pomočjo kreditov in s pocenitvijo gradbenega materiala, vendar je izrazil bojazen, da nekateri stari in kreditno nesposobni ljudje, ne bodo mogli prevzemati materialnih obveznosti, zato bo treba jemati v poštev tudi socialne vidike.

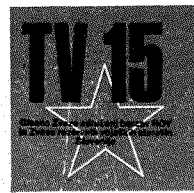
Ljudje bi morali biti čimprej na jasnem kakšno in kolikšno pomoč lahko pričakujejo. Potrebna je hitra pomoč. »Kdor hitro da, dvakrat da!«

Zastavljeni so dobro pretehtani ukrepi, da bi ublažili potresne posledice in da bi izvedli perspektivno sanacijo teh siromašnih vasi.

NISO OSTALI SAMI

Solidarnost, ki se je kovala med vojno, prihaja ponovno do izraza. To je vrednota, ki je v naši družbi tako ali drugače ne-nehno prisotna. V Breginjski kot se ponovno zgrinjajo množice vojaštva, enote splošnega ljudskega odpora, nadaljevalcev partizanskih tradicij. Zbirajo se mladinske brigade, prihajajo strokovnjaki in drugi, da bi pomagali ljudem v stiski. Zbiralna in solidarnostna akcija dobiva vsejugoslovansko obsežje. Prihaja materialna in denarna pomoč. To je bodrilo, ki daje upanje. Prav je, da je to pasivno področje oživilo, da bi na ruševinah starega zraslo novo, ki bi dalo zagotovilo, da bo delovni človek tega odmaknjenega sveta, dobil doma boljše kos kruha. Prijetna je zavest, da se ljudje ne počutijo več osamljeni. Pri tem pa gre tudi za poravnavo dolga iz preteklosti.

TONE KEBE

»TV 15« izhaja vsak teden — izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva cesta 28 kot glasilo Zveze združenih borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin SR Slovenije

Glavni in odgovorni urednik
SILVO TERSEK

Novinarji: NEVA MUZIC, ANDREJ SKALERIČ,
MILENA STRAJNAR, POLDE VRBOVSEK

Tajnica uredništva: MARA OKORN

Telefon uredništva 327-780

Uprava in naročniški oddelk »TV 15«: Miklošičeva cesta 28, pp 598/XI., 61000 Ljubljana; Tekoči račun 50100-678-45195 pri SDK Ljubljana, telefon 320-486

Letna naročnina 100 dinarjev, za inozemstvo 130 dinarjev — posamezna številka v kolportaži 2 dinarja

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo »TV 15«, Miklošičeva cesta 28, pp 598, 61001 Ljubljana — Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 421/1-72 od 12.4.1974 se za »TV 15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk in klišei CGP Delo, Ljubljana, Titova 35